Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 12. 1984, sp. zn. Plsf 2/84, ECLI:CZ:NS:1984:PLSF.2.1984.1

Číslo: 12/1985

Právní věta: Zhodnocení rozhodování vojenských soudů o trestných činech vojenských, v silniční dopravě a proti majetku v socialistickém vlastnictví a odpovídajících přečinech.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 22.12.1984

Spisová značka: Plsf 2/84

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Adhezní řízení, Doprava, Násilí vůči nadřízenému, Neuposlechnutí rozkazu, Odběr krve, Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, Opilství, Porušování povinností dozorčí služby, Porušování povinností strážní služby, Signalizace, Souběh, Svémocné odloučení, Trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví, Trestné činy vojenské, Ukládání trestu, Urážka mezi vojáky, Vydírání, Vyhýbání se výkonu vojenské služby, Zběhnutí, Zběhnutí do ciziny, Zbraně a střelivo, Zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 ods. 4
§ 12 ods. 1
§ 125
§ 130
§ 132
§ 136
§ 137
§ 139
§ 180
§ 184
§ 185
§ 201
§ 207
§ 208
§ 209a
§ 223
§ 224
§ 228
§ 229
§ 23
§ 235

§ 259 ods. 3
§ 273
§ 274
§ 275
§ 276
§ 277
§ 278
§ 279
§ 280
§ 282
§ 283
§ 284
§ 285
§ 286
§ 295 141/1961 Sb. § 66
§ 31
§ 314f ods. 1 písm. e 150/1969 Sb. § 3 100/1975 Sb. § 4 ods. 1 písm. a
§ 4 ods. 2
§ 49
§ 59 ods. 2
§ 71 ods. 1
§ 71 ods. 2
§ 8 ods. 1
§ 89 ods. 6 písm. c

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

I.

Současné období se vyznačuje intenzívním úsilím celé naší společnosti při realizaci závěrů XVI. sjezdu Komunistické strany Československa, zaměřených k zabezpečení dalšího budování rozvinuté socialistické společnosti.

Při plnění těchto úkolů náleží významné místo i orgánům československého soudnictví. Rovněž na jejich adresu bylo na XVI. sjezdu KSČ zdůrazněno: „Důležitým úkolem státního aparátu je dbát na dodržování socialistické zákonnosti. Naše zákony jsou vyjádřením vůle lidu, chrání práva a zájmy občanů i naše socialistické zřízení. Pěstovat úctu k právu a zákonům, upevňovat socialistické právní vědomí patří k předním povinnostem společenských organizací, školy, rodiny, socialistického státu“.

Z této základní linie vyjadřující právní politiku Komunistické strany Československa vycházejí i úkoly vojenského soudnictví, zakotvené ve Směrnici pléna Nejvyššího soudu ČSSR k výkonu soudního dozoru po XVI. sjezdu KSČ (Plsf 1/81). V popředí jejich pozornosti jsou požadavky na vysokou kvalitu práce, její efektivnost a osobní odpovědnost za splnění vytyčených úkolů specifickými prostředky.

Vojenské soudy veškerou svou činností vedle úkolů uložených všem československým soudům ochraňují též bojeschopnost ozbrojených sil a sborů ČSSR, kázeň a pořádek v nich stanovený. V praxi plní vojenské soudy tyto úkoly rozhodováním v trestních věcech příslušníků Československé lidové armády, ministerstev vnitra, Sboru nápravné výchovy a v rozsahu stanoveném v § 14 odst. 3 tr. ř. v trestních věcech civilních osob.

V uplynulých letech, vojenské soudy nejčastěji rozhodovaly o trestných činech vojenských, trestných činech v silniční dopravě a trestných činech a korespondujících přečinech namířených proti majetku v socialistickém vlastnictví (v roce 1983 však bylo rozhodováno ve větším počtu o trestných činech násilné a výtržnické povahy než o trestných činech a přečinech proti majetku v socialistickém vlastnictví).

Z tohoto důvodu Nejvyšší soud ČSSR zhodnotil praxi vojenských soudů při rozhodování o těchto trestných činech s cílem prověřit, zda zájmům společnosti v této oblasti, vyjádřeným též příslušnými dokumenty ministra národní obrany ČSSR, ministrů vnitra a ministrů spravedlnosti, byla poskytována účinná ochrana.

Předmětem zhodnocení uvedených druhů trestné činnosti jsou trestní věci pravomocně skončené v letech 1982 – 1983.

Ke zhodnocení praxe vojenských soudů při rozhodování o trestných činech vojenských, v silniční dopravě a majetkových byly využity i poznatky získané při sledování rozhodování vojenských soudů a při výkonu dozorové činnosti Nejvyššího soudu ČSSR podle § 27 odst. 1 org. zák. a ze zpráv vyšších vojenských soudů.

II. Rozhodování o vině

A. Zjišťování skutečného stavu věci a dodržování dalších procesních ustanovení

Z provedeného zhodnocení vyplývá, že vojenské soudy v naprosté většině projednávaných případů správně zjistily skutečný stav věci a v průběhu řízení respektovaly příslušná ustanovení trestního řádu.

Kladně je třeba především hodnotit zvyšující se náročnost předsedů senátů při přezkoumávání podaných obžalob, a to ve všech obvodech vyšších vojenských soudů. V některých případech, které byly předběžně projednávány ve smyslu § 186 tr. ř., se ukázalo, že zjišťování skutečného stavu věci v přípravném řízení bylo neúplné a že nebyla ani náležitě prověřována obhajoba obžalovaných.

Ze získaných poznatků rovněž vyplývá, že předběžné projednávání obžalob má u vojenských soudů vzestupnou úroveň.

Z hlediska přípravy na hlavní líčení lze konstatovat, že se soudci vojenských soudů ve většině případů na projednávání věcí dobře připravují. Co do obsahu a formy přípravy jsou však patrny mezi soudci určité rozdíly. Je to podmíněno individuálními zkušenostmi a odbornými znalostmi jednotlivých předsedů senátů a samosoudců. V rámci přípravy na hlavní líčení je věnována náležitá pozornost též účasti společenských organizací v trestním řízení. V řadě věcí jsou ZO SSM vyrozumívány o konání hlavního líčení a poučovány i o možnostech účasti v trestním řízení.

Hlavní líčení jsou u vojenských soudů prováděna ve shodě s ustanoveními trestního řádu, probíhají důstojně a je zachovávána vážnost soudního jednání. Provádění důkazů je zpravidla zaměřeno na rozhodující skutečnosti, které mají zásadní význam pro rozhodnutí. Protokolace, až na některé výjimky, se vykonává takovým způsobem, že poskytuje náležitý obraz o provádění důkazů i o celkovém průběhu hlavního líčení.

Na tomto podkladě lze konstatovat, že se proti minulosti dále zkvalitnilo dodržování procesních ustanovení v jednotlivých fázích řízení a že v postupu soudů jsou plněna až na ojedinělé nedostatky opatření plynoucí ze „Zhodnocení dodržování procesních ustanoveních v řízení před vojenskými obvodovými soudy“ z roku 1977 (Ntv 66/77).

Z hlediska konkrétních rozhodnutí vojenských soudů, jež byly přezkoumány v rámci provedeného zhodnocení, jakož i poznatků získaných dalšími dozorovými prostředky, se ukazuje, že se zjištěné nedostatky z oblasti procesního práva týkají v podstatě týchž otázek jako v řízení přípravném. Jde ojediněle nejen o vady, při provádění dokazování jednotlivými důkazními prostředky, ale i o nedostatky v postupu vojenských soudů při zjišťování skutečného stavu věci a při hodnocení důkazů. Také v praxi vojenských soudů nejsou tedy vždy v souladu se skutečností zjišťovány všechny okolnosti důležité pro rozhodnutí, ačkoli jde o základní požadavek při objasňování objektivní pravdy. V důsledku toho dochází v některých případech ke zrušení rozhodnutí, a to proto, že nebylo spolehlivě zjištěno, zda se stal skutek tak, jak byl popsán v obžalobě, včetně problematiky příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem kladeným pachateli za vinu. K pochybení dochází např. při zjišťování pohnutky, konkrétní újmy na zdraví nebo jiného následku včetně výše škody. Jiná pochybení se týkají např. vyhlášení rozhodnutí soudem I. stupně bez přítomnosti obhájce, ač jde o případ nutné obhajoby, rozhodování věci samosoudcem, ač měl rozhodnout senát, uznání obžalovaného vinným přísnějším trestným činem než v obžalobě, aniž byl na možnost přísnější kvalifikace upozorněn apod.

Všechny uvedené nedostatky, zjištěné při uplatňování procesních ustanovení v řízení před vojenskými soudy v rámci provedeného zhodnocení, signalizují, že je nezbytné usilovat i v následujícím období o další zvýšení úrovně dodržování těchto ustanovení, neboť jde o základní předpoklad spravedlivého rozhodnutí.

B. Formy trestné činnosti a právní posouzení

1. Vojenské trestné činy

Výkladem a aplikací ustanovení o trestných činech vojenských se od roku 1962 zabývalo již několik zobecňujících materiálů a také řada rozhodnutí, publikovaných ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Pokud jde o zobecňující materiály, šlo zejména o materiály býv. Nejvyššího soudu „Některé otázky výkladu XII. hlavy trestního zákona“, Ntv 1/62-1 a prezídia býv. Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 1964 k výkladu některých otázek rozhodování o trestných činech vyhýbání se výkonu vojenské služby (§ 280 tr. zák.), zběhnutí a svémocného odloučení (§ § 282 až 284 tr. zák.) a porušování povinností strážní a dozorčí služby (§ § 285 – 286 tr. zák.), Prz 79/64, které jsou až na výjimky v podstatě použitelné. Dále šlo o „Stanovisko vojenského kolegia Nejvyššího soudu ČSSR k některým právním problémům souvisejícím s postihem šikan v ČSLA“ ze dne 14. 3. 1973, Ntv 51/73, „Zprávu o průzkumu a zhodnocení praxe vojenských soudů při aplikaci ustanovení XI. a XII. hlavy zvláštní části trestního zákona“ z roku 1980, zpracovanou společně Nejvyšším soudem ČSSR – vojenským kolegiem, Ntv 70/80 a ministerstvem národní obrany – správou vojenských soudů, č. j. 379/SVS-80 a „Zhodnocení rozhodování vojenských soudů při postihu jednání, označovaných jako šikany“ z 21. 1. 1982 Ntv 69/81, zpracované Nejvyšším soudem ČSSR – vojenským kolegiem.

Vojenské soudy mají tedy k dispozici výkladové materiály, v nichž je řešena většina otázek, s nimiž se v praxi setkávají.

I když lze právní posuzování jednotlivých skutků hodnotit v celé vojenské justici kladně, vyskytují se v rozhodování vojenských soudů ještě některá pochybení, jejichž příčiny spočívají buď v obtížnosti výkladu některých skutkových podstat a souběhů trestných činů, anebo v nedostatečné znalosti judikatury. Na konkrétní nedostatky, zjištěné v rámci tohoto zhodnocení, se poukazuje podle jejich výskytu u jednotlivých trestných činů.

a) Trestné činy neuposlechnutí rozkazu podle § 273 tr. zák. a § 274 tr. zák.

U trestných činů neuposlechnutí rozkazu podle § 273 tr. zák. nečiní soudům potíže výklad znaků

skutkové podstaty. Formy této trestné činnosti lze v podstatě rozdělit do dvou skupin. První skupina se týká pachatelů, kteří pod vlivem alkoholických nápojů úmyslně neprovedou rozkaz, resp. jej odepřou provést; tato forma převládá. Druhou formou páchání je nechuť pachatelů podřizovat se rozkazům, např. k nástupu do služby nebo zaměstnání, resp. k plnění jiných úkolů.

Při aplikaci ustanovení § 273 tr. zák. se spáchané skutky vesměs posuzují podle odstavce 1, neboť kvalifikačních okolnosti podle odstavce 2 se v praxi nevyskytují.

Z hlediska materiálního pojetí těchto trestných činů, vojenské soudy správně vycházejí ze závažnosti uloženého rozkazu a škodlivých následků, které hrozí z jeho neprovedení. Co do obsahu rozkazu a jeho charakteru, uplatňuje se v praxi soudů správný výklad, že jím může být vše, co souvisí s úkoly ozbrojených sil a ozbrojených sborů anebo má vztah k povinnostem, které příslušníkům ozbrojených sil a sborů ukládají základní řády. Správně se rovněž posuzují případy, kdy pachatelé opakovaně odmítají splnit rozkaz velitele, aby se dali oholit nebo ostříhat. V souladu s právním názorem, který byl zaujat vojenským kolegiem býv. Nejvyššího soudu pod č. j. Ntv 2/66 se zastává názor, že je nutno vždy hodnotit závažnosti činu a okolnosti případu, které budou rozhodujícím kritériem pro posouzení, zda jde o trestný čin podle § 273 tr. zák. anebo o kázeňský přestupek, který může velitel nebo náčelník vyřídit v rámci kázeňské pravomoci.

V případech neuposlechnutí rozkazu podrobit se odběru krve na zkoušku hladiny alkoholu v krvi se vychází z právního názoru vojenského kolegia Nejvyššího soudu ČSSR, zaujatého v rozhodnutí sp. zn. TZV 29/78, že obžalovaný nenaplnil skutkovou podstatu trestného činu neuposlechnutí rozkazu podle § 273 odst. 1 tr. zák., pokud nerespektoval rozkaz náčelníka, aby se podrobil dechové zkoušce, popřípadě odběru krve ke zkoušce na alkohol.

V této souvislosti nutno uvést, že v případě odmítnutí podrobit se odběru krve (§ 114 odst. 2 tr. ř.) může být takový úkon vynucován jen použitím prostředků uvedených v ustanovení § 66 odst. 1, 2 tr. ř. Z toho se dovozuje, že neuposlechnutí rozkazu nadřízeného vojáka v činné službě, aby se podrobil uvedenému úkonu, je sice v obecném smyslu neuposlechnutím rozkazu, avšak nejde o čin tak společensky nebezpečný, že by byl vyšší než nepatrný. Z důvodů § 3 odst. 2 tr. zák. není proto neuposlechnutí rozkazu nadřízeného v tomto případě trestným činem podle § 273 tr. zák., ale pouze přestupkem. Vyskytují se též případy neuposlechnutí rozkazu při odesílání vojáků do nemocnice, k jiným útvarům apod., kdy nadřízený, který vojáka odesílá, sleduje tímto svým rozkazem jeho dočasné odvelení mimo útvar. Jestliže voják nerespektuje tento rozkaz, nedopouští se trestného činu neuposlechnutí rozkazu, neboť toto jeho jednání nepřesahuje ještě rámec neplnění povinností, a to ve smyslu § 295 písm. b) tr. zák., z něhož vyplývá, že se svémocně vzdaluje ten, kdo se nepřihlásí u svého útvaru nebo v místě služebního přidělení, ač tam byl odeslán. Z těchto důvodů nelze tyto případy posuzovat jako souběh trestných činů zběhnutí podle § 282 tr. zák. nebo svémocného odloučení podle § 284 tr. zák. a neuposlechnutí rozkazu podle § 273 odst. 1 tr. zák. Odpovědnost vojáka za trestný čin neuposlechnutí rozkazu však není vyloučena tam, kde vedle povinnosti v rámci ustanovení § 295 tr. zák. neplní úkol, který mu byl rozkazem nadřízeného uložen.

Trestné činy neuposlechnutí rozkazu podle § 274 tr. zák. vojenské soudy projednávají výjimečně. Je to dáno tím, že tohoto trestného činu se může dopustit jen pachatel, který neprovede rozkaz z nedbalosti, a to za okolností, že by tím mohlo dojít ke zmaření nebo podstatnému ztížení splnění služebního úkolu. Nejsou-li tyto zákonné znaky nedbalostního neuposlechnutí rozkazu dány, může být takový čin posouzen jen jako kázeňský přestupek.

b) Trestné činy zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti podle § 275 tr. zák.

Vojenské soudy vycházejí při výkladu tohoto ustanovení správně z názoru, že podstat trestného činu podle § 275 tr. zák. spočívá buď v kladení odporu, tj. v projevení úmyslu pachatele nepodrobit se

zásahům vojáků, kteří plní vojenské povinnosti, anebo v úmyslu donutit takové vojáky k porušení vojenské povinnosti. Pokud jde o „kladení odporu“, je nerozhodné, jde-li o odpor aktivní nebo pasívní.

Typickým příkladem zprotivení podle § 275 tr. zák. jsou zejména konflikty vojáků s posádkovými hlídkami a hlídkami VB, při nichž je např. podnapilý voják vyzýván, aby opustil hostinec a pachatel se tomuto zásahu brání. V takovém případě nejde o útok pachatele na vojáka plnícího vojenskou povinnost, nýbrž o odpor vůči konkrétním opatření oprávněných orgánů.

Výkladem pojmů „klade odpor“ a „donutí k porušení vojenské povinnosti“ se již zabýval býv. Nejvyšší soud v materiále č. j. Ntv 1/62-1, jakož i Nejvyšší soud ČSSR ve Zprávě o průzkumu a zhodnocení praxe vojenských soudů při aplikaci ustanovení XI. a XII. hlavy zvláštní části trestního zákona (Ntv 70/80). Vzhledem k tomu, že tento výklad je i v současnosti použitelný, lze z něho i nadále vycházet.

Nejčastěji postihovanou trestnou činností podle odstavce 2 § 275 tr. zák. je její spáchání se zbraní, ve smyslu odst. 2 písm. b) tohoto zákonného ustanovení. Soudům v těchto případech nečiní potíže výklad pojmu „se zbraní“, neboť se důsledně řídí ustanovením § 89 odst. 5 tr. zák.

c) Trestné činy urážek mezi vojáky podle § 276, § 277 a § 278 tr. zák.

Rozhodování vojenských soudů o urážkách mezi vojáky podle § 276 – § 278 tr. zák. je v souladu s materiálem Nejvyššího soudu ČSSR – vojenského kolegia č. j. Ntv 51/73. Za „urážku“ ve smyslu § 276 tr. zák. vojenské soudy správně považují jednání snižující čest a vážnost hodnosti nebo lidskou důstojnost napadeného.

Vojenské soudy správně odlišují tyto případy od jednání, která se vyznačují již násilným jednáním ve smyslu ustanovení § 277 tr. zák. a § 278 tr. zák. Pojem „násilí“ u těchto ustanovení vykládají tak, že je jím fyzický útok, např. úder pěstí do tváře nebo hlavy, kopání, intenzívnější uchopení za oděv a cloumání, odstrčení až napadený upadne na zem, kroucení rukou, tahání za vlasy apod. Správně přitom vycházejí z intenzity útoku, zvláště pak v případech uchopení za oděv a cloumání, kde důvodně považují za násilí takové jednání, jehož intenzita je větší. Tak např. vojín druhého ročníku Š. G. byl uznán vinným trestným činem urážky mezi vojáky podle § 276 písm. c) tr. zák. za to, že v podnapilém stavu slabě udeřil do ramene pomocníka dozorčího roty, mírně s ním cloumal a odtáhl jej od stolu.

U trestných činů urážek mezi vojáky podle § 277 a § 278 tr. zák. převažovala forma násilí, ojediněle šlo o pohrůžku bezprostředního násilí. Tato trestná činnost se ve velké většině případů páchá pod vlivem alkoholu a formou spolupachatelství. V mnohých případech šlo o urážky násilím, které měly šikanující charakter.

V rozhodování o těchto trestných činech nebyly zjištěny takové nedostatky, které by vyžadovaly zobecnění. Z hlediska okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby šlo nejčastěji o trestné činy, při nichž došlo k ublížení na zdraví podle § 277 odst. 2 písm. d) tr. zák. nebo podle § 278 odst. 2 písm. c) tr. zák.

Za zbraň ve smyslu znaků § 277 odst. 2 písm. c) tr. zák. nebo § 278 odst. 2 písm. b) tr. zák. vojenské soudy správně považovaly nejen střelné zbraně, ale i jiné předměty, kterými je možno učinit útok proti tělu důraznějším (§ 89 odst. 5 tr. zák.).

Pokud jde o možnost souběhů trestných činů podle § 277 a § 278 tr. zák. s trestnými činy podle § 235 tr. zák., zejména pak v případech tzv. šikan, vystupuje tato otázka v posledním období do popředí, a to z důvodů některých forem vydírání, které se ve vzájemných vztazích mezi vojáky vyskytují nejen mezi nadřazenými a podřízenými, ale i mezi nižšími a vyššími, jakož i vojáky stejné hodnosti v době, kdy některý z nich vykonává službu. V této souvislosti zaujímá Nejvyšší soud ČSSR názor, že ve

věcech, v nichž urážlivé násilné jednání, event. pohrůžka násilí nebo pohrůžka jiné těžké újmy spočívá právě v tom, že pachatel poškozeného nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, třeba souběh připustit, aby byl skutek po právní stránce správně posouzen a též správně vyjádřena jeho společenská nebezpečnost.

Jako správný příklad souběhu lze uvést trestní věc voj. O., v níž po skutkové stránce šlo o to, že v průběhu měsíce února 1982 jako voják II. ročníku fyzicky napadl v prostoru jednotky příslušníka I. ročníku, pomocníka dozorčího roty voj. R. a opakovanými údery pěstí do obličeje a do trupu jej nutil k provádění různých zesměšňujících úkonů snižujících lidskou důstojnost. V odůvodnění rozhodnutí vyšší vojenský soud uvedl, že obžalovaný svým násilným jednáním měl jednak v úmyslu snižovat lidskou důstojnost vojáka stejné hodnosti v době, kdy vykonával službu (§ 278/1 tr. zák.), a jednak jej násilím nutil „aby něco konal" ve smyslu § 235/1 tr. zák., tj. omezoval svobodu jeho rozhodování jako občana. Obžalovaný tak narušil spáchaným skutkem dva různé objekty, postihované dvěma zákonnými ustanoveními.

De lege ferenda, se zřetelem k závažnosti některých skutků charakterizovaných jako šikany včetně vztahů mezi vojáky stejné hodnosti, jakož i skutečnost, že nynější trestní zákon neobsahuje skutkovou podstatu, podle níž by mohla být tato šikanující jednání postihována, bylo by potřebné poskytnout těmto vztahům specifickou ochranu konkrétním ustanovením trestního zákona.

d) Trestné činy násilí vůdči nadřízenému podle § 279 tr. zák.

Tyto trestné činy se často nevyskytují a z celkového počtu vojenských trestných činů činí jen necelé procento. Jde však o závažnou trestnou činnost, které se dopustí voják, který užije násilí vůdči nadřízenému, a to v úmyslu působit na výkon jeho vojenských povinností nebo pro výkon jeho vojenských povinností (např. proto, že vyžadoval od podřízených kázeň a plnění povinností v souladu se základními vojenskými řády nebo proto, že neudělil vojákovi dovolenou apod.).

Vojenské soudy přitom správně rozlišují, že zákonný znak užití násilí " v úmyslu působit na výkon vojenských povinností nadřízeného nebo pro výkon těchto povinností" činí z ustanovení § 279 tr. zák. ve vztahu k § 277 tr. zák. speciální formu a že jejímu použití je třeba dát přednost před ostatními normami ve všech případech, kdy násilný útok vůči nadřízenému se vyznačoval úmyslem působit na výkon jeho vojenských povinností anebo pro jejich výkon. Za uvedených podmínek je pak vyloučen i jednočinný souběh trestných činů násilí vůči nadřízenému podle § 279 tr. zák. a urážky mezi vojáky podle § 277 odst. 1 písm. a) tr. zák., neboť speciální norma § 279 tr. zák. obsahuje vedle specifického znaku též všechny znaky uvedené v § 277 tr. zák. V konkrétním případě, který byl řešen Nejvyšším soudem ČSSR – vojenským kolegiem a uveřejněn ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44/1982 bylo v této souvislosti uvedeno, že vojenský obvodový soud pominul a po právní stránce vůbec nevyhodnotil skutečnost, že násilné a urážlivé jednání, které mělo povahu odvety vůči nadřízenému veliteli za to, že plnil své vojenské povinnosti k zajištění pořádku a kázně, naplňuje znaky trestného činu podle § 279 odst. 1 písm. b) tr. zák. a nikoliv trestného činu urážky mezi vojáky podle § 277 odst. 1 písm. a) tr. zák.

V jiném případě vyšší vojenský soud, který projednával odvolání vojenského obvodového prokurátora a na jeho podkladě rozsudek vojenského obvodového soudu zrušil a věc mu vrátil k novému projednání a rozhodnutí, důvodně vojenskému obvodovému soudu vytkl, že obžalovaného nesprávně uznal vinným trestným činem urážky mezi vojáky podle § 276 písm. a) tr. zák., jestliže zjistil, že voj. P. K. u svého útvaru nadával hrubými výrazy des. R. pro výkon jeho povinností, potom ho chytil pod krkem, intenzívně s ním cloumal, přičemž přítomní vojáci mu museli v dalším násilném jednání zabránit. Odvolací soud správně uvedl, že toto jednání obžalovaného není trestným činem podle § 276 písm. a) tr. zák., ale naplňuje všechny znaky trestného činu násilí vůči nadřízenému podle § 279 odst. 1 písm. b) tr. zák.

V případech, kdy dojde při násilném jednání vůči nadřízenému v úmyslu působit na výkon jeho vojenských povinností nebo pro výkon těchto povinností k ublížení na zdraví, které nedosahuje těžké újmy, vojenské soudy správně taková jednání kvalifikují toliko podle § 279 odst. 1 tr. zák. Vycházejí z názoru, že v souladu s materiálem býv. Nejvyššího soudu č. j. Ntv 1/62-1 se k této skutečnosti přihlédne z hlediska stupně nebezpečnosti činu pro společnost při výměře trestu, aniž je třeba takové jednání posuzovat v jednočinném souběhu. Okolností, podmiňující použití vyšší trestní sazby, je pokus nebo způsobení těžké újmy na zdraví anebo smrti. Pokus způsobit trestným činem podle § 279 tr. zák. smrt může být posouzen jako pokus trestného činu podle § 279/1, odst. 3 písm. a) tr. zák.

Společenská nebezpečnost některých skutků, posuzovaných ve smyslu § 279 tr. zák., je zvyšována tím, že byly spáchány se zbraní. De lege ferenda by okolnost spáchání trestného činu podle § 279 tr. zák. se zbraní měla proto být okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, uvedené v odst. 2. Způsobení těžšího následku smrti trestným činem podle § 279 odst. 1 tr. zák. z nedbalosti by též mělo být zařazeno mezi okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedené v odst. 2 citovaného ustanovení.

Pro úmyslné způsobení smrti by pak měl být u tohoto trestného činu vytvořen samostatný odstavec, který by umožňoval pachateli uložit trest odnětí svobody na 12 – 15 let nebo trest smrti. Tento návrh je odůvodněn potřebou lépe vystihnout značný rozdíl mezi společenskou nebezpečností případů, kdy ke smrtelnému následku došlo úmyslně a kdy z nedbalosti.

e) Trestné činy vyhýbání se výkonu vojenské služby podle § 280 tr. zák.

Při projednávání trestných činů podle tohoto ustanovení se v praxi vojenských soudů vychází z materiálu býv. Nejvyššího soudu Prz 79/1964, jakož i z pozdějších zobecňujících materiálů k problematice XII. hlavy tr. zák. Z hlediska právní kvalifikace se především respektuje skutečnost, že nejčastější formou této trestné činnosti je jednání, jímž pachatel usiluje předstíráním nepravdivých skutečností o to, aby se mohl vyhýbat vojenské službě nebo plnění vojenských povinností. Ojediněle se vyskytují i formy odpírání konat vojenskou službu.

Vojenské soudy správně posuzují i otázku dokonání trestného činu, a to okamžikem, kdy se pachatel v úmyslu vyhnout se vojenské službě nebo plnění vojenských povinností dopustí podvodného jednání uvedeného v tomto ustanovení, aniž sledovaného záměru bylo skutečně dosaženo, nebo okamžikem, kdy odepřel konat vojenskou službu.

f) Trestné činy zběhnutí podle § 282 tr. zák. a zběhnutí do ciziny podle § 283 tr. zák.

Trestných činů zběhnutí podle § 282 tr. zák. se dopouštějí především recidivující pachatelé, kteří již před nástupem vojenské základní služby prokazovali záporný postoj k pracovním povinnostem a tendence k příživnickému způsobu života.

Toto ustanovení používají vojenské soudy správně. Vžila se správná praxe při výkladu pojmu „v úmyslu vyhnout se vojenské službě“, spočívající v tom, že k tomuto úmyslu se nevyžaduje rozhodnutí pachatele vyhýbat se vojenské službě trvale. Vojenské soudy pod ustanovení § 282 odst. 1 tr. zák. zahrnují proto nejen případy, kdy pachatel se svémocně vzdaluje s cílem vymknout se z dosahu velitelských orgánů trvale, ale zásadně i případy, kdy se svémocně vzdaluje na dobu předem nevymezenou. Patří sem i případy, kdy pachatel ke skutku uvádí, že se chtěl vzdalovat tak dlouho, „než bude zadržen“. V uvedených případech se pachatel bez cizího zákroku k útvaru vrátit nechce a sám nic v tomto směru ani nepodniká. Přitom je objektivně zjištěno, že se jedná tak, aby nebyl zadržen.

V praxi se ovšem vyskytují i případy, kdy svémocné opuštění útvaru s úmyslem vzdalovat se po dobu

předem přesně neurčenou, bude naplňovat jen znaky svémocného odloučení podle § 284 tr. zák. Půjde tu o případy, kdy s ohledem na konkrétní okolnosti případu a předchozí život vojáka, zejména s ohledem na dobrý výkon služby a také na to, že předtím neprojevoval obdobné sklony, možno odpovědně dovodit, že motivem takového jednání nebyla nechuť anebo záporný postoj k vojenské službě a že tedy nebyl dán úmysl uvedený v § 282 tr. zák.

V praxi vojenských soudů se při vyhodnocování všech okolností konkrétního případu též správně zkoumá, zda úmysl pachatele konkrétního případu též správně zkoumá, zda úmysl pachatele na počátku svémocného odloučení, případně v jeho průběhu, nesměřoval k vyhnutí se vojenské službě. V takovém případě je totiž trestný čin zběhnutí dokonán okamžikem, kdy pachatel se začne svémocně vzdalovat v úmyslu vyhnout se vojenské službě. De lege ferenda bude proto třeba znaky trestného činu zběhnutí upřesnit. Za důvodné se též považuje, aby byla vytvořena nová kvalifikační okolnost, která by postihovala čin uvedený v § 282 odst. 1 tr. zák. spáchaný se střelnou nebo obdobnou zbraní (např. granátem).

Trestné činy zběhnutí do ciziny podle § 283 tr. zák. byly páchány jednak překročením hranic do některých socialistických nebo kapitalistických států, jednak na území ČSSR před překročením státní hranice. V případech, kdy se pachatelé svémocně vzdalovali od útvaru v úmyslu dostat se do kapitalistické ciziny, nelze nevidět, že většinou jednali z nerozvážnosti nebo z dobrodružných pohnutek. Politické motivy se vyskytují jen ojediněle.

U trestných činů zběhnutí do ciziny podle § 283 tr. zák. je pojem „svémocně se vzdaluje do ciziny“ v souladu s dosavadní judikaturou vykládán tak, že každé opuštění jednotky spáchané s cílem vyhnout se vojenské službě odchodem do ciziny je třeba postihnout jako dokonaný trestný čin podle § 283 tr. zák., aniž by muselo dojít k opuštění ČSSR. Pachatel je např. dopaden krátce po opuštění kasáren, takže naplnil všechny znaky trestného činu podle § 283 tr. zák. už okamžikem, kdy se začal svémocně vzdalovat.

V případech, kdy se jednání pachatele bezprostředně přiblíží k dokonání svémocného vzdálení podniknutého v úmyslu opustit republiku a vyhnout se vojenské službě (např. přelézá plot ubytovacího prostoru nebo se pokusí projít branou útvaru a je přitom zadržen), vojenské soudy taková jednání správně posuzují jako pokus trestného činu zběhnutí do ciziny podle § 8 odst. 1, § 283 odst. 1 tr. zák. Při objasňování subjektivní stránky je však třeba klást větší důraz na to, aby bylo spolehlivě prokázáno, že obžalovaný podnikl pro realizaci záměru konkrétní kroky a za jakých okolností k tomu došlo.

De lege ferenda, obdobně jako u trestného činu zběhnutí, se navrhuje vhodněji konstruovat základní skutkovou podstatu. Podle ustanovení § 283 odst. 2 tr. zák. postihovat též čin, spáchaný v odstavci 1 „se střelnou zbraní“. Odůvodněnost tohoto názoru vyplývá ze zjištění, že i u trestného činu zběhnutí do ciziny se tato forma trestného jednání častěji vyskytuje a že je též třeba důsledně odlišit střelné a obdobné zbraně od ostatních prostředků bojové techniky ve smyslu § 283 odst. 3 písm. a) tr. zák.

g) Trestné činy svémocného odloučení podle § 284 tr. zák.

V podmínkách vojenských soudů jsou trestné činy svémocného odloučení nejčastěji projednávanou trestnou činností. Při aplikaci těchto ustanovení v praxi se uplatňuje zásada, že podstata svémocného vzdalování spočívá v tom, že se pachatel bez dovolení vymyká dosahu velitelských orgánů ozbrojených sil a sborů. Vojenské soudy přitom vycházejí z ustanovení § 295 písm. a), b) tr. zák., neboť v době míru nepřichází aplikace ustanovení podle § 295 písm. c), d), tr. zák. zpravidla v úvahu.

Z poznatků získaných při zhodnocení praxe především vyplývá, že právní posouzení jednotlivých skutků nečiní většinou potíže a že i jednotlivé znaky skutkových podstat jsou i správně

odůvodňovány.

V souvislosti s výkladem pojmu „svémocně se vzdaluje“ se vyskytl případ, kdy se voják bez povolení vzdálil od své jednotky a v rámci útvaru se neoprávněně zdržoval v autoparku po dobu delší 24 hodin. Obžaloba kvalifikovala toto jednání jako trestný čin podle § 284 odst. 1 tr. zák. Vojenský obvodový soud, jakož i vyšší vojenský soud zaujaly naproti tomu názor, že o trestný čin podle citovaného ustanovení vůbec nejde, neboť i když se obžalovaný neoprávněně zdržoval v autoparku, svůj útvar neopustil. Oba soudy vycházely z ustanovení § 295 písm. a) tr. zák., z něhož vyplývá, že se svémocně vzdaluje ten, kdo se vzdálí bez dovolení od svého útvaru nebo z místa služebního přidělení. Nejvyšší soud ČSSR se s tímto názorem vojenských soudů ztotožnil, neboť takové jednání pachatele vykazuje pouze znaky přestupku.

Při výkladu znaku „soustavně“ ve smyslu ustanovení § 284 odst. 2 tr. zák. se vychází z předpokladu, že soustavné je jen takové opakované vzdalování, které svědčí o sklonu pachatele k zatvrzelému nerespektování pravidel vojenské kázně, projevující se v pravidelném páchání svémocných vzdalování v určitých časových údobích. Ve shodě s judikaturou, uveřejněnou zejména ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 48/63 a 54/74 se správně zkoumá i otázka zavinění, tj. zda šlo o svémocná vzdalování úmyslná. Jen výjimečně se ve výroku nebo v odůvodnění rozhodnutí neuvádí, že všechny dílčí fakty svémocného odloučení byly spáchány úmyslně. Při výkladu znaku „soustavně“ se vychází i z předpokladu, že podmínkou pro uznání pachatele vinným trestným činem podle § 284 odst. 2 tr. zák. je alespoň třetí svémocné vzdálení a že mezi nimi nebylo delší časové období než 3 měsíce.

V posuzovaném období nebyly projednány trestní věci, které by se týkaly trestné činnosti svémocného vzdalování spáchaného v době plnění zvlášť důležitých úkolů nebo zvlášť důležitých cvičení ve smyslu § 284 tr. zák. odst. 2, ev. odst. 3 tohoto ustanovení. Výklad obou pojmů je však obsažen ve společném materiálu vojenského kolegia Nejvyššího soudu ČSSR a správy vojenských soudů F/MNO (Ntv 70/80).

h) Trestné činy porušování povinností strážní služby podle § 285 tr. zák.

Při rozhodování jednotlivých trestních věcí a při posuzování základní otázky, zda jde o strážní nebo jinou obdobnou službu, vojenské soudy vycházejí v konkrétním případě z toho, že strážní službou je služba, kterou služební předpisy platné v ozbrojených silách a sborech výslovně označují za strážní službu (anebo za službu, která vykazuje všechny znaky typické strážní služby). Jako jinou obdobnou službu posuzují službu, která svým účelem, způsobem výkonu a svým významem je rovnocená strážní službě, i když nevykazuje všechny uvedené typické znaky strážní služby a není výslovně jako strážní služba označena.

Celkově malý počet trestných činů porušování povinností strážní služby řešených vojenskými soudy svědčí o tom, že jsou projednávány jen závažnější případy, posuzované nejčastěji podle § 285 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. Výklad znaku „zvlášť hrubé porušení povinností“ podle tohoto ustanovení je v naprosté většině případů správný, neboť za takové porušení se ve smyslu § 88 tr. zák. považuje porušení povinností strážní služby, která má za následek zmaření účelu strážní služby. O takové porušení povinností jde např. tehdy, kdy dojde k dlouhodobějšímu opuštění strážného stanoviště nebo strážnice, odchod do hostince za účelem požívání alkoholických nápojů, požívání alkoholu stráží v době výkonu strážní služby, náčelník stráže takové jednání svých podřízených trpí, náčelník stráže připustí, aby celá stráž na strážnici spala, strážný spí bez ohledu na zájmy strážní služby, nebo spí mimo stanoviště apod.

Závažnými případy jsou i trestní věci, v nichž byly v době výkonu strážní služby zjištěny nedovolené manipulace se zbraněmi, při nichž došlo k výstřelu a k ublížení na zdraví nebo k smrti.

Případy trestných činů porušování povinností strážní služby podle § 285 odst. 2 písm. c) tr. zák. se v praxi vyskytují zcela výjimečně. Při výkladu zákonných znaků podle tohoto ustanovení vojenské soudy vycházejí z názoru, že k jejich naplnění nestačí pouhé ohrožení, ale je třeba, aby následek, kterému byl strážný povinen ve strážní službě zabránit, nastal, přičemž musí jít o takový následek, kterému zabránit bylo účelem strážní služby (např. zakročit proti osobě, která neoprávněně vstoupila do střeženého objektu, vloupala se do střeženého skladu a odnáší věci z majetku v socialistickém vlastnictví mimo střežený prostor).

i) Trestné činy porušování povinností dozorčí služby podle § 286 tr. zák.

Obdobně jako u trestných činů porušování povinností strážní služby vojenské soudy projednávají trestné činy porušování povinností dozorčí služby podle § 286 tr. zák. jen výjimečně.

Při posuzování konkrétních trestních věcí z hlediska charakteru služby vojenské soudy se řídí především judikaturou, uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 24/75, z níž vyplývá, že pro rozlišení právní kvalifikace podle § 285 a § 286 tr. zák. je mimo jiné rozhodující po objektivní stránce označení služby v denním rozkaze platné pro celou dobu výkonu této služby a po subjektivní stránce vědomí pachatele o tom, do jakého druhu služby byl rozkazem určen.

Za „jinou službu“ vojenské soudy považují takovou službu, která není výslovně označena jako služba dozorčí, ale svým významem a způsobem výkonu odpovídá dozorčí službě. Je jí např. služba hotovostních jednotek posádky, služba pořádkových hlídek, služba na speciálních pracovištích, hlídka automobilní inspekce, hlídková služba VB, pokud nemá povahu strážní služby, stálá služba na OO VB, služba orgánů pasové a vízové služby apod.

Zákonný znak „závažným způsobem“ vykládají vojenské soudy správně jako porušení povinností, konkrétně ohrožujících účel dozorčí nebo jiné služby. Jde např. o spaní dozorčího orgánu ve službě, vědomé přehlížení a neplnění povinností souvisejících s kontrolou vojáků odcházejících na vycházku bez povolení, neplnění povinností hlídky, která pobývá nedovoleně v restauraci a požívá alkoholické nápoje apod.

Případy, které by bylo možno posuzovat podle § 286 odst. 2 tr. zák. se v praxi soudů nevyskytly.

j/ Trestné činy porušování povinností služby při obraně vzdušného prostoru podle § 287 tr. zák. a trestné činy ohrožování politického a morálního stavu jednotky podle § 288 tr. zák. se v tomto období nevyskytly.

2. Trestné činy v dopravě

Vojenské soudy při rozhodování o těchto trestných činech vycházejí ze zobecňujících materiálů a z řady rozhodnutí, která byla uveřejněna ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Pokud jde o zobecňující materiály jde především o materiál a usnesení bývalého Nejvyššího soudu Pls 7/65 a zejména pak o Zhodnocení poznatků z rozhodování soudů v Československé socialistické republice o trestných činech spáchaných v silniční dopravě TPJF 20/75 (č. 38/1975 sb. rozh. tr.).

Pokud jde o výklad některých ustanovení vyhlášky čís. 100/1975 Sb. byly ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek uveřejněny právní názory např. ke spoluzavinění řidiče motorového vozidla při nepřizpůsobení rychlosti vozidla vzdálenosti na kterou před sebe viděl za ztížených povětrnostních podmínek (č. 21/1976 sb. rozh. tr.), k vyčíslení škody způsobené na motorovém vozidle (č. 50/1977 sb. rozh. tr.), povinnostem řidiče při couvání motorovým vozidlem, z něhož není náležitý rozhled dozadu (č. 40/1978 sb. rozh. tr.), povinnostem řidiče přijíždějícího na křižovatku z vedlejší silnice (č. 7/1979 sb. rozh. tr.), přiměřenosti rychlosti jízdy kolem nástupního ostrůvku tramvaje, na němž se nachází více lidí (č. 34/1979 sb. rozh. tr.), povinnostem řidiče při vjíždění na

silnici z polní cesty, ze které není náležitý rozhled na silnici (č. 20/1980 sb. rozh. tr.), k povinnostem řidiče, který má přednost v jízdě (č. 43/1982 sb. rozh. tr.) apod.

Vojenské soudy ve svém rozhodování využívají plně zmíněných výkladových materiálů, neboť je v nich obsaženo řešení řady otázek, které se v rozhodovací praxi vyskytují.

a/ Ze statistických podkladů je patrno, že v silničním provozu bylo v hodnoceném období pácháno nejvíce trestných činů opilství podle § 201 tr. zák. Pochybením v aplikaci tohoto ustanovení zákona se prakticky nevyskytují. Vojenské soudy považují za trestný čin jednání řidiče motorového vozidla v takovém stupni opojení alkoholem v době jízdy, kdy jde zpravidla nejméně o jedno promile alkoholu v jeho krvi. V konkrétních případech závěru o naplnění zákonných znaků trestného činu opilství podle § 201 tr. zák. nebrání okolnost, že u řidiče byla zjištěna v době řízení nižší hladina alkoholu v krvi než jedno promile, jestliže je prokázáno, že jeho schopnost řídit motorové vozidlo i při této nižší hladině alkoholu v krvi byly sníženy v rozsahu jaký předpokládá toto ustanovení trestního zákona.

Správně přitom vojenské soudy za dokonaný trestný čin opilství podle § 201 tr. zák. nepovažují pouhé startování motorového vozidla, ale teprve jízdu s motorovým vozidlem (např. rozh. č. 20/1967 SB. rozh. tr.).

Praxe se zlepšila i z hlediska posuzování možného jednočinného souběhu tohoto ohrožovacího deliktu s dalšími trestnými činy poruchového charakteru. Vojenské soudy postupují v tomto směru podle ustálené soudní praxe, podle které je přípustný jednočinný souběh trestného činu opilství podle § 201 tr. zák. s poruchovými trestnými činy podle § 223, § 224, § 130 a § 137 tr. zák. (např. rozh. č. 42/1973 sb. rozh. tr.) a přečinem podle § 3 odst. 2 zák. o přečinech (č. 22/1984 sb. rozh. tr.).

Správná aplikace ustanovení § 201 tr. zák. včetně případné jeho ideální konkurence s dalším trestným činem je umožňována zejména proto, že se postupně zlepšila úroveň přípravného řízení a že se prosadil náročnější přístup v plnění dozorových funkcí příslušných orgánů. O této skutečnosti svědčí i to, že byly zjištěny pouze dva případy ve kterých vojenské soudy opomněly jednání obžalovaného posoudit vedle ustanovení § 224 a § 201 tr. zák., též podle ustanovení § 137 tr. zák. i když jednáním obžalovaného vznikla větší škoda na vozidle socialistické organizace.

V některých případech odmítne obviněný podrobit se odběru krve s odůvodněním, že mu to nedovoluje jeho zdravotní stav. V takových případech je nutné, aby se k tomuto tvrzení obviněného vyjádřil lékař, který provádí klinické vyšetření a aby závěr k tomu uvedl přímo do protokolu o vyšetření. Bylo-li odepření odběru krve podle jeho vyjádření bezdůvodné, může být tento úkon vynucován uložením pořádkové pokuty podle § 66 odst. 1 tr. ř. a to do výše 500,- Kčs (č. 3/1983 sb. rozh. tr.). U příslušníků ozbrojených sil a sborů v činné službě lze postupovat podle ustanovení § 66 odst. 2 tr. ř.

b/ Z hlediska závažnosti jsou nejvýznamnější podskupinou trestných činů spáchaných v silniční dopravě trestné činy podle ustanovení § 223, § 224 tr. zák. V obou případech jde o nedbalostní jednání, kterými buď bylo ublíženo na zdraví, anebo byla způsobena těžká újma na zdraví nebo smrt.

Vojenské soudy v podstatě správně rozlišují pojmy „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“ a respektují uveřejňovanou judikaturu a vžitou praxi. V některých případech však tyto pojmy ztotožňují jen s délkou pracovní neschopnosti poškozeného.

Tak např. vojenský obvodový soud v odůvodnění rozhodnutí uvedl, že poškozená byla léčena 6 týdnů a že již tato doba opravňuje kvalifikovat její zranění jako těžkou újmu na zdraví, aniž by v rozsudku uvedl konkrétní zdravotní obtíže poškozené, ze kterých by bylo zřejmé, zda šlo o vážnou poruchu zdraví nebo o vážné onemocnění, v daném případě ve smyslu ustanovení § 89 odst. 6 písm. ch) tr.

zák. Délka pracovní neschopnosti nemusí vždy vyjadřovat povahu, intenzitu a závažnost způsobené poruchy na zdraví. Je sice důležitým kritériem při posuzování pojmů „ublížení na zdraví“ a „těžká újma na zdraví“, není však kritériem jediným a rozhodujícím. Za ublížení na zdraví je nutno považovat takovou poruchu, která ztěžuje poškozenému výkon obvyklé činnosti, popřípadě ovlivňuje obvyklý způsob jeho života a přitom netrvá po úplně krátkou dobu přechodnou dobu, podle ustálené soudní praxe po dobu kratší než 7 dní.

Ve většině případů vojenské soudy správně hodnotí i okolnosti podmiňující použití přísnější trestné sazby u trestných činů podle § 223 odst. 2 tr. zák. a § 224 odst. 2, 3 tr. zák., a to v případech, kdy řidič motorového vozidla zavinil dopravní nehodu porušením důležité povinnosti, která je mu uložena ze zákona, nebo hrubým porušením předpisů dopravy.

V některých trestních věcech však vojenské soudy podcenily závažnost porušení pravidel silničního provozu a dospěly k nesprávnému závěru, že i taková závažná okolnost, jako je požití alkoholu řidičem před jízdou podstatně nezvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Tak např. vojenský obvodový soud uznal obžalovaného vinným trestnými činy opilství podle § 201 tr. zák. a ublížení na zdraví podle § 223 odst. 1 tr. zák., když pod vlivem předchozího požití alkoholických nápojů řídil motorové vozidlo, havaroval s ním a další osobě způsobil zranění.

Jednání tohoto obžalovaného, pokud způsobil z nedbalosti ublížení na zdraví, přičemž šlo o zavinění v důsledku požití alkoholických nápojů, měl vojenský obvodový soud posoudit jako porušení důležité povinnosti uložené zákonem ve smyslu § 4 odst. 2 vyhlášky FMV ČSSR č. 100/1975 Sb.

U trestných činů podle ustanovení § 224 tr. zák. převažuje přísnější kvalifikace podle § 224 odst. 2 tr. zák. právě s ohledem na řízení motorového vozidla v podnapilém stavu.

Obdobným příkladem nedůslednosti při právním hodnocení a aplikaci znaku „důležitá povinnost“ je rozhodnutí vojenského obvodového soudu, který jednání obžalovaného kvalifikoval podle ustanovení § 224 odst. 1 tr. zák., i když ten řídil osobní automobil s ohledem na nevyhovující technický stav provozní brzdy, o kterém věděl, a navíc jel nepřiměřenou rychlostí. V důsledku toho nezastavil před dalším účastníkem silničního provozu a způsobil mu těžkou újmu na zdraví.

Správně měl vojenský obvodový soud uznat vinu obžalovaného podle ustanovení § 224 odst. 2 tr. zák., neboť obžalovaný porušil „důležitou povinnost uloženou mu podle zákona“ ve dvou směrech: jednak použil k jízdě osobní automobil v nevyhovujícím technickém stavu, čímž porušil ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) vyhlášky FMV číslo 100/1975 Sb., a jednak současně jel vzhledem k nevyhovujícímu technickému stavu vozidla nepřiměřenou rychlostí, což je v rozporu s ustanovením § 12 odst. 1 této vyhlášky.

c/ Další početnou skupinou trestných činů v dopravě je neoprávněné užívání cizího motorového vozidla podle § 209a) tr. zák., páchané v převážném počtu případů formou zmocnění se cizího motorového vozidla; v ostatních případech jde o neoprávněné užívání svěřeného vozidla (tzv. „černé jízdy“).

Výklad pojmů „značná škoda“ a „úmyslná škoda nikoli nepatrná“ ve smyslu ustanovení § 209a odst. 3 písm. a) tr. zák. nečiní v praxi potíže. Škody vzniklé v důsledku trestné činnosti podle § 209a tr. zák. vojenské soudy správně ve smyslu judikatury sčítají, ať již vznikly na majetku v socialistickém vlastnictví, nebo v jiném vlastnictví, anebo zčásti na tom nebo onom majetku (viz např. rozh. č. 29/1978, čís. 32/1982 sb. rozh. tr.).

Okolnosti, které pro svou závažnost podstatně zvyšují stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost uvedené v ustanovení § 209a odst. 3 písm. b) tr. zák., jsou posuzovány správně, a to ve

shodě s platnou judikaturou. Výklad znaků „opětovně“ i „odsouzení pro takový čin“ nečiní soudům potíže, neboť v tomto směru se přidržuje Zprávy trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR o výsledcích průzkumu a zhodnocení praxe soudů při trestním postihu recidivistů (č. 10/1974 Sbírky rozh. tr.).

Uvedená zjištění se obdobně týkají také soudní praxe při posuzování znaku „značná škoda“ v ustanovení § 209a odst. 4 písm. a) tr. zák. (úmyslná) a v ostatních podskupinách trestných činů v dopravě v ustanovení § 130 odst. 2, § 137 odst. 2 a § 180 odst. 2 písm. c) tr. zák.

d/ Pokud jde o znaky základních skutkových podstat trestných činů podle ustanovení § 130 tr. zák. a § 137 tr. zák., kterých bylo spácháno jen malé množství, při výkladu pojmů „větší škoda na majetku, který je v socialistickém vlastnictví“ a „neodpovědný postoj k majetku, který je v socialistickém vlastnictví“, nebylo zjištěno pochybení.

V několika případech však vojenské soudy přehlédly, že ustanovení § 130 tr. zák. je ve vztahu k § 137 tr. zák. ustanovením speciálním, pokud byla větší škoda na majetku v socialistickém vlastnictví způsobena takovým pachatelem, který činem porušil důležitou povinnost svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce. Nepřihlédly tedy k výkladu uveřejněnému např. v rozhodnutí č. 22/1973 sb. rozh. tr.

Trestné činy v dopravě podle ustanovení § 180 tr. zák. se vyskytují v malém počtu. Při výkladu pojmu „obecné nebezpečí“ vycházejí vojenské soudy správně z té skutečnosti, že musí jít o vydání většího počtu lidí, alespoň sedmi (viz např. rozh. č. 39/1982 sb. rozh. tr.) v nebezpečí smrti anebo těžké újmy na zdraví nebo cizího majetku v nebezpečí škody velkého rozsahu nedbalostním zaviněním dopravní nehody ze strany řidiče motorového vozidla, a to porušením pravidel ve smyslu vyhlášky č. 100/1975 Sb. V jednom z případů však vojenský obvodový soud pochybil, pokud uznal obžalovaného vinným trestným činem obecného ohrožení podle ustanovení § 180 odst. 1, 2 písm. a) tr. zák. Obžalovaný, který řídil osobní automobil, při rychlosti menší než 50 km/hod. v důsledku zledovatělé vozovky v mírné zatáčce způsobil srážku s protijedoucím autobusem, ve kterém bylo 25 cestujících. Vyšší vojenský soud při rozhodování o odvolání dospěl k závěru, že s ohledem na rychlost vozidla obžalovaného a konkrétní situaci, kdy nehrozily žádné zvlášť závažné následky, což vyplynulo i z toho, že žádný z cestujících v autobuse neutrpěl zranění, vojenský obvodový soud nepostupoval správně. Ve věci pak rozhodl vzhledem ke zranění manželky obžalovaného při dopravní nehodě tak, že obžalovaného uznal vinným pouze trestným činem ublížení na zdraví podle § 223 odst. 1 tr. zák.

e/ Rozhodování o trestném činu neposkytnutí pomoci podle ustanovení § 208 tr. zák. je správné, je však ojedinělé. Ve všech případech šlo o řidiče dopravních prostředků, kteří po dopravní nehodě, na které měli účast, neposkytli potřebnou pomoc poškozeným osobám, které při této dopravní nehodě utrpěli újmu na zdraví, i když tak mohli učinit bez nebezpečí pro sebe anebo jiného. Soudy též správně vycházely z toho, že tento trestný čin je v poměru speciality k trestnému činu neposkytnutí pomocí podle ustanovení § 207 tr. zák.

3. Trestné činy a přečiny proti majetku v socialistickém vlastnictví

Při právním hodnocení těchto trestných činů a přečinů mají soudy k dispozici rozsáhlou a bohatou judikaturu publikovanou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a též Zhodnocení poznatků o rozhodování soudů o trestných činech proti majetku v socialistickém vlastnictví podle druhé hlavy třetího oddílu zvláštní části trestního zákona a odpovídajících přečinech, projednané plénem Nejvyššího soudu ČSSR dne 5. 6. 1979 sp. zn. Plsf 1/79, publikované v rozsáhlém výtahu v citované Sbírce č. 42/1979. Protože v uvedeném zhodnocení jsou vysloveny právní názory k zásadním otázkám v této oblasti a vojenské soudy se jimi v praxi řídí, nedochází k závažnějším pochybením.

a/ Z trestných činů a přečinů namířených proti majetku v socialistickém vlastnictví je nejvíce skutků podle ustanovení § 132 tr. zák. a podle § 3 odst. 1 písm. a) až c) zákona o přečinech. Nejčastěji jde o trestný čin podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. a odpovídající přečin a jen v několika málo případech o trestné činy podle § 132 odst. 1, 2 až 4 tr. zák.

Soudy za majetek, který je v socialistickém vlastnictví považují především majetek vojenských útvarů a dále např. majetek ČSD, tělovýchovných jednot, lesní správy a jiných socialistických a družstevních organizací.

Trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví jsou poměrně často páchané v souběhu s jinými trestnými činy, zejména jestliže se pachatel nezákonně na úkor socialistického vlastnictví obohatí při plnění služebních povinností. Současná praxe při rozhodování soudů o vině odpovídá tomu, že skutek je po právní stránce hodnocen podle všech zákonných ustanovení, jejichž skutkové podstaty naplnil. Tak např. vojenský obvodový soud jednání obžalovaného, který během výkonu dozorčí služby vnikl do zbrojního skladu, kde odcizil jeden samopal s větším počtem nábojů a potom od útvaru zběhl, kvalifikoval podle § 286 odst. 1, § 132 odst. 1 písm. a), § 185 odst. 1 písm. a), § 282 odst. 1 tr. zák.

Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví soudy podle povahy věci a výše způsobené škody kvalifikují jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. nebo jako přečin podle § 3 odst. 1 zák. o přečinech. Přitom vycházejí z ustáleného právního názoru a platné judikatury, podle níž při škodě nižší než 1500,- Kčs může být skutek kvalifikován jako trestný čin a nikoli jako přečin. Pokud škoda přesáhne částku 1500,- Kčs je taková výše škody vždy rozhodujícím kritériem, a proto vždy jde o trestný čin (viz např. č. 8/71, 22/70, 35/70, 30/70sb. rozh. tr.).

Ojediněle vznikají v praxi pochybnosti, zda se pachatel dopustil pokračujícího deliktu, popř. zda opakoval čin. Příkladem je trestní věc, v níž mezi jednotlivými dílčími skutky existovala čtyřměsíční přestávka. Vyšší vojenský soud uvedl, že v daném případě mělo být jednání posouzeno jako dva samostatné skutky. S tímto názorem se Nejvyšší soud ČSSR ztotožňuje.

Dále se poukazuje na určité názorové rozdíly v případech, kdy se pachatel zmocní věci pocházející z majetku v socialistickém vlastnictví, která předtím byla odcizena jiným pachatelem, o čemž obžalovaný nevěděl. Takovéto jednání např. posoudil vojenský obvodový soud jako trestný čin zatajení věci podle § 135 tr. zák. Odvolávací soud po zrušení napadeného rozsudku vycházel ze subjektivní stránky zjištěného trestného jednání a zaujal právní názor, že se obžalovaný dopustil trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. Tento právní názor se považuje za správný.

Další problémy při právním posuzování trestných činů ve smyslu ustanovení § 132 tr. zák. popř. přečinů podle § 3 odst. 1 zák. o přečinech se nevyskytly.

b/ Úmyslné poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle ustanovení § 136 tr. zák. a § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přečinech se vyskytuje sporadicky. Šlo například o úmyslné způsobení škody na zařízení restaurace v částce 1664,- Kčs; toto jednání soud prvního stupně kvalifikoval podle § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák.

Správně též postupoval jiný vojenský obvodový soud, když jednání vojáka druhého ročníku, který úmyslně poškodil oděvní součástky vojáků prvního ročníku a způsobil škodu ve výši 2796,- Kčs, kvalifikoval jako trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle ustanovení § 136 odst. 1 písm. a) tr. zák.

V podobných formách se vyskytly i přečiny podle § 3 odst. 1 písm. d) zák. o přečinech.

c/ Výklad a aplikace ustanovení § 137 tr. zák. a § 2 odst. 2 zák. o přečinech nečiní vojenským soudům potíže.

V jednom z případů nepostupoval však vojenský obvodový soud správně. Jako trestný čin podle ustanovení § 137 odst. 1, 2 tr. zák. posoudil jednání dvou pachatelů – prodavačů z řad vojáků základní služby v prodejním koutku, kterým bylo svěřeno zboží a finanční prostředky na základě dohody o hmotné odpovědnosti a kteří prodejme zboží na úvěr, neevidováním těchto úvěrů, půjčováním peněz z tržby, neevidováním zakoupeného zboží apod. způsobili manko ve výši 44 120,- Kčs. V tomto případě mělo být použito speciální ustanovení § 130 tr. zák. a navíc mělo být jednání posouzeno zejména vzhledem k té části, ve které šlo o půjčování peněz z tržby, též jako trestný čin ve smyslu ustanovení § 132 odst. 1 tr. zák. (viz např. č. 42/1979 sb. rozh. tr.).

d/ Poznatky týkající se právního hodnocení skutků ve smyslu ustanovení § 139 tr. zák. ukazují, že vojenské soudy správně rozlišují mezi majetkem, který je v socialistickém vlastnictví, a majetkem, kterému je poskytována ochrana ve smyslu § 139 tr. zák. Vycházejí z toho, že tomuto majetku je poskytována stejná ochrana, neboť škoda na něm způsobená postihuje též majetek v socialistickém vlastnictví, i když nepřímo, neboť za tuto škodu odpovídá některá socialistická organizace nebo státní orgán.

Určité problémy, ve spojení s námitkami obhajoby vznikly při posuzování charakteru majetku v trestní věci, kde pachatelé rozbili a odcizili kovové sarkofágy uložené v podzemí, nepřístupné veřejnosti. Ty byly vloženy do presbytoria univerzitního kostela v 18. století, avšak dále se majetkové poměry blíže určit nepodařilo. Celý objekt však byl prohlášen po osvobození za národní kulturní a historickou památku. Okresní národní výbor v přípise uvedl, že celý univerzitní komplex včetně kostela je v opatrování československého státu, který také hradí náklady na jeho udržování.

Odvolací soud proto správně uvedl, že stejné ochraně jako samotný univerzitní kostel podléhají i věci, které se v něm nacházejí a které byly do kostela přineseny, respektive umístěny a jsou jeho výzdobou, tedy součástí.

Vojenské obvodové soudy se v některých případech dopouštějí pochybení ve správném označení takovéhoto majetku. Ve výroku některých rozsudků totiž výslovně neuvádějí, a to ani v právní větě, že došlo k rozkrádání majetku uvedeného v ustanovení § 139 tr. zák., tj. majetku, který je dotovaný ze státních prostředků, anebo věcí, které jsou v opatrování socialistické organizace anebo státního orgánu, i když se v odůvodnění rozsudku o této skutečnosti zmiňují.

Pokud jde o věci v opatrování socialistické organizace, soudy prvního stupně se v ojedinělých případech nedostatečně zabývají subjektivní stránkou jednání obžalovaného, který v objektu socialistické organizace odcizí soukromé věci, tj. věci patřící pracovníkovi této socialistické organizace. Někdy bez dalšího posuzují útok proti tomuto majetku podle ustanovení § 247 odst. 1 tr. zák., aniž by odpovědně zkoumaly subjektivní stránku pachatele ve vztahu k odcizeným soukromým věcem.

Věci přepravované železnicí, resp. ČSAD, soudy správně posuzují jako majetek, který je v opatrování socialistické organizace.

e/ Pokud jde o trestné činy podle ustanovení § 133 a § 135 tr. zák. a přečiny podle ustanovení § 4 zák. o přečinech, vyskytují se pouze ojediněle, přičemž výklad uvedených ustanovení je správný a při jejich aplikaci vojenské soudy nechybují.

III. Ukládání trestů a ochranných opatření

Pachatelům podléhajícím vojenské soudní pravomoci bylo uloženo 47,7 nepodmíněných trestů odnětí svobody, 39,5 trestů odnětí svobody s podmíněným odkladem jejich výkonu, 9,4 trestů nápravného opatření a 3,2 trestů peněžitých nebo zákazu činnosti jako trestů samostatných, přičemž značně převažují peněžité tresty. V několika případech bylo upuštěno od potrestání. Vedle těchto trestů bylo k počtu pravomocně odsouzených osob uloženo též 21 trestů zákazu činnosti, 6,3 trestů ztráty vojenské hodnosti, 4 0001:1937eněžitých trestů a 0,4 trestů propadnutí věci a propadnutí majetku.

Pro výkon nepodmíněných trestů odnětí svobody byla polovina odsouzených zařazena do první nápravně výchovné skupiny, čtvrtina do vojenského nápravného útvaru a další čtvrtina do druhé a třetí nápravně výchovné skupiny (do třetí pouze v několika málo případech).

Důležitým prostředkem k dosažení účelu trestního zákona je též ukládání a výkon ochranných opatření, které mohou významně přispět k resocializaci pachatelů a k odstranění příčin, které je přivedly k trestné činnosti. Proto vojenské soudy ve vhodných případech o těchto ochranných opatřeních rozhodovaly.

Poznatky získané z ukládání trestů svědčí o tom, že vojenské soudy v zásadě aplikovaly obecně závazná kritéria stanovená v ustanoveních § 23 a § 31 tr. zák. a že správně uplatňovaly i zásadu individualizace, resp. diferenciace mezi odsouzenými. V jednotlivých případech, a to ve všech obvodech vyšších vojenských soudů však došlo k uložení nedůvodně přísných nebo naopak mírných trestů, což svědčí o přetrvávání některých nedostatků uvedených ve Zhodnocení praxe vojenských soudů při ukládání trestů za rok 1976 Nejvyšším soudem ČSSR – vojenským kolegiem, které projednalo plénum Nejvyššího soudu ČSSR v roce 1977 pod Plsf 3/77-2.

Za trestné činy vojenské, za které nelze uložit jiné tresty než tresty odnětí svobody nebo trest smrti, byly 75 17CF:0FF2achatelů uloženy nepodmíněné tresty a 25 1915:021Fachatelů podmíněné tresty odnětí svobody. Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody je vyšší než u většiny ostatních kategorií trestných činů. Lze to vysvětlit tím, že před vojenskými soudy jsou zpravidla projednávány jen závažnější případy, zatímco méně závažné trestné činy byly vyřizovány kázeňsky, a také tím, že 50,2 vojenských trestných činů bylo spácháno pachateli dříve soudně trestanými, u nichž nebyly podmínky pro povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody.

Při ukládání trestů za vojenské trestné činy v praxi soudů přetrvávají zejména pochybení spočívající v neúplném hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost a v přeceňování některých základních hledisek uvedených v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák.

Pokud jde o hodnocení osoby pachatele, vojenské soudy ne vždy správně hodnotí zejména celý jeho dřívější život a okolnosti, z nichž lze usoudit na snadnější nebo naopak ztíženou resocializaci. Další z příčin nesprávného postupu při ukládání trestů je třeba spatřovat v tom, že jednotlivá hlediska účelu trestu uvedená v § 23 odst. 1 tr. zák. byla pojímána a hodnocena izolovaně a nikoli v jejich vnitřním dialektickém vztahu. Zdůrazňování jen některých zmíněných hledisek nemůže vést ke splnění všech funkcí trestu a ani k jeho celkovému účelu.

Pokud jde o ukládání dalších trestů vedle trestů odnětí svobody, nebyly v rámci provedeného zhodnocení zjištěny takové nedostatky, na které by bylo nutno poukázat.

Z ochranných opatření se pachatelům vojenských trestných činů ukládají především ochranná léčení anebo ochranný dohled. U ochranných léčení jde zpravidla podle § 72 odst. 2 písm. b) tr. zák. o léčení protialkoholní a proti závislosti na lécích nebo jiných látkách s psychotropními účinky. Ojediněle šlo o ochranné léčení psychiatrické podle § 72 odst. 2 písm. a) tr. zák.

Naprostá většina ochranných opatření byla uložena v souladu se zákonem. Jen zcela výjimečně z

odůvodnění rozhodnutí soudů nevyplývá, zda byly splněny všechny zákonné podmínky pro uložení ochranného opatření. Tak např. ve věci voj. B., který se nadměrně oddával požívání alkoholických nápojů, nebylo v rozhodnutí vojenského obvodového soudu uvedeno, zda byla splněna i druhá podmínka podle § 72 odst. 2 písm. b) tr. zák., tj. spáchal trestný čin v opilosti anebo v souvislosti s požíváním alkoholu.

Při ukládání ochranného protialkoholního léčení je v souladu s rozhodnutím č. 15/1973 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek respektován požadavek, podle něhož je možné takové ochranné opatření uložit jen tehdy, jestliže se zjistí, že jde o pachatele, u kterého má nadměrné požívání alkoholických nápojů povahu choroby. Z hlediska rozhodování o tom, zda jsou splněny podmínky pro uložení ochranného léčení protialkoholního ve smyslu § 72 odst. 2 písm. b) tr. zák. soudy správně zjišťují, zda obžalovaný je či není schopen podrobit se tomuto léčení ze zdravotních důvodů.

Pokud jde o ukládání ochranného dohledu podle zák. č. 44/1973 Sb., poznatky získané při hodnocení ukazují, že praxe soudů je v podstatě správná, že ochranný dohled se ukládá v přiměřeném rozsahu a v případech, kde je to potřebné. Nedostatkem dosud zůstává, že obsah uloženého ochranného dohledu se omezuje jen na zákonné povinnosti a omezení podle § 2 odst. 1 zák. č. 44/1973 Sb. a že se málo využívá fakultativních povinností a omezení podle § 2 odst. 2 citovaného zákona.

Z praxe soudů při ukládání trestů za vojenské trestné činy souhrnně vyplývá, že i v příštím období je třeba položit důraz na přísnou individualizaci a diferenciaci na základě správně zhodnoceného stupně nebezpečnosti činu pro společnost a všestranně objasněné možnosti nápravy a poměrů pachatele. Více pozornosti bude třeba věnovat zjišťování a hodnocení pohnutek, příčin a okolností, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

Při rozhodování o trestech za trestné činy v dopravě postupovaly vojenské soudy až na výjimky v souladu s ustanovením § 23 odst. 1 tr. zák. o účelu trestu a ustanovením § 31 odst. 1, 2 tr. zák. o stanovení druhu a výměry trestu, jakož i jeho diferenciace u spolupachatelů a účastníků, resp. pokusu k trestnému činu. Nejdůrazněji jsou postihovány skutky, při kterých došlo k vážnějším následkům, které jsou spáchány pod vlivem alkoholu a u recidivistů. Proti minulému období se zpřísnila trestní praxe při ukládání trestů zákazu činnosti u dopravních nehod spáchaných pod vlivem alkoholu a u samostatných trestných činů opilství podle § 201 tr. zák.

Tresty odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu byly ukládány ve věcech, v nichž šlo o pachatele prvotrestané a v nichž nedošlo k závažnějšímu škodlivému následku. Bylo tomu tak zejména u samostatných trestných činů opilství podle § 201 tr. zák., popřípadě jejich souběhu s trestným činem neoprávněného užívání motorového vozidla podle § 209a odst. 1, 2 tr. zák. V těchto případech vojenské soudy správně ukládaly vedle trestu odnětí svobody též trest zákazu činnosti, event. spolu s přiměřeným trestem peněžitým.

Vedle podmíněných trestů odnětí svobody byla v některých případech ukládána přiměřená omezení ve smyslu § 59 odst. 2 tr. zák.

Trest zákazu činnosti je ukládán v případech, kdy se pachatel dopustil trestného činu v souvislosti s řízením motorového vozidla, na rozdíl od předchozího období, kdy vojenské soudy při aplikaci ustanovení § 49 odst. 1 tr. zák. v souladu s uvedenou zásadou vždy nepostupovaly.

Při ukládání trestu zákazu činnosti jako trestu samostatného z hlediska ustanovení § 49 odst. 2 tr. zák. nebylo zjištěno pochybení.

Pokud vojenské soudy rozhodovaly v dopravních věcech o ochranném opatření, šlo vždy pouze o ochranné protialkoholní léčení podle § 72 odst. 72 odst. 2 písm. b) tr. zák., přičemž o způsobu léčení

bylo rozhodnuto ve výroku rozsudku. Podkladem pro rozhodnutí byla vždy potřebná doporučení lékařů.

K uložení ochranného dohledu v souvislosti se spácháním samostatných trestných činů v dopravě nedošlo.

Pokud jde o ukládání trestů za trestné činy a přečiny proti majetku v socialistickém vlastnictví, není ve všech případech zcela jednotné, i když jednotlivé druhy trestů odpovídají sankcím stanoveným v příslušných zákonných ustanoveních. Ne vždy je např. správně zhodnocena a vyjádřena v trestu skutečnost, že k rozkrádání došlo po násilné vniknutí do skladu nebo prodejny, nebo že škoda na zařízení daleko přesahuje výši škody způsobené odcizením jednotlivých věcí z majetku v socialistickém vlastnictví (lihovin, cigaret, výstrojního materiálu apod.), popřípadě, že k rozkrádání došlo organizovaně skupinou pachatelů, což vždy zvyšuje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.

Naproti tomu nutno kladně hodnotit, že jsou pachatelům ukládány peněžité tresty s přiměřenými náhradními tresty odnětí svobody.

Vzhledem k tomu, že se trestné činnosti proti majetku v socialistickém vlastnictví dopouštějí většinou mladí občané – vojáci základní služby, resp. mladí vojáci z povolání či příslušníci ozbrojených sborů, kteří se navíc ani v minulosti nedostali do konfliktu se zákonem, soudy ukládají tresty při dolní hranici zákonné trestní sazby. To se týká i případů ukládání trestů v rámci vyšší trestní sazby. V případech, kde je to žádoucí, soudy s ohledem na společenskou nebezpečnost správně diferencují při ukládání trestů, resp. při volbě druhů trestů. Proto i v odvolacím řízení se dospívá v menší míře ke změnám ve výroku o trestu.

Například odvolací soud uložil trest odnětí svobody ve vyšší výměře, a to na dobu 6 roků, kdežto soud prvního stupně uložil tento trest ve výši 4 roků. V dané trestní věci šlo o trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. c) tr. zák. proto, že došlo k odcizení zboží ve výši 30 815,- Kčs. Odvolací soud své rozhodnutí mj. odůvodnil tím, že v osobě obžalovaného jde o speciálního recidivistu, pro kterého je charakteristický parazitní způsob života na úkor socialistického majetku.

V některých věcech byl změněn podmíněný trest v nepodmíněný. Tak např. byl odvolacím soudem změněn podmíněný trest odnětí svobody v trvání jednoho roku na nepodmíněný s výkonem ve vojenském nápravném útvaru za trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) tr. zák. V daném případě trestná činnost obžalovaného spočívala v tom, že v automobilním parku vojenského útvaru postupně odcizil z uložených bojových vozidel dvě tankistické kukly se sluchátky a mikrofon v ceně 1956,80 Kčs a společně s dalšími vojáky základní služby pět sad Gola klíčů v ceně 2420,- Kčs. Odvolací soud uvedenou změnu trestu zdůvodnil tím, že útoky obžalovaného proti majetku v socialistickém vlastnictví byly uskutečněny ve více případech, přičemž zneužil svého služebního zařazení a z jeho podnětu se dopustili trestné činnosti další vojáci. Do bojových vozidel se opakovaně vloupal za použití násilí a porušil přitom jejich hermetizaci.

Pokud se týká přečinů, je podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody nižší. Praxe soudů v těchto případech je správná. Přihlíží k předcházejícímu životu odsouzených a k okolnostem případu.

Nedostatky v souvislosti s ukládáním trestu zákazu činnosti ve smyslu ustanovení § 49 odst. 1 tr. zák. se vyskytly jen výjimečně.

Podobná situace je i v ukládání omezení ve smyslu § 59 odst. 2 tr. zák. Zde je však nutno zdůraznit, že soudy ne ve všech případech vedle podmíněného trestu odnětí svobody ukládají ve smyslu tohoto ustanovení obžalovaným povinnost, aby podle svých sil nahradili škodu, kterou trestným činem

způsobili.

K ukládání ochranných opatření dochází při projednávání uvedené trestné činnosti ojediněle, přičemž soudy odpovědně zkoumají obě nutné podmínky pro tento postup.

IV. Rozhodování o náhradě škody

Vojenské soudy věnují potřebnou pozornost i adheznímu řízení a v praxi zásadně uplatňují jak hmotněprávní, tak i procesní ustanovení, zejména ustanovení § 43, § 65, § 206, § 228 a § 229 tr. ř. Při rozhodování konkrétních trestních věcí vycházejí především z toho, že musí jít vždy o škodu způsobenou trestným činem ve smyslu § 228 odst. 1 tr. ř., kterou je možno uplatnit v adhezním řízení. Za takovou považují jen škodu, kterou obviněný trestným činem způsobil a nikoliv škodu způsobenou jiným činem, pro který není pachatel trestně stíhán, třebaže by tento čin i souvisel se skutkem, který je předmětem trestního stíhání. Význam přisouzení náhrady škody už v trestním řízení se uvědomují zejména i z hlediska preventivně výchovného účinku soudního řízení a rozhodnutí.

V odůvodněných případech soudy o náhradě škody nerozhodují, ale poškozeného podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkazují na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na řízení před jiným příslušným orgánem. Někdy však soudy odkazují poškozené podle § 229 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních, ač správně má být poškozený odkázán na řízení před jiným příslušným orgánem, zejména při rozhodování o regresních nárocích.

Některé nedostatky se vyskytly při rozhodování o škodách způsobených na motorových vozidlech při dopravních nehodách. Stává se totiž, že pokud jde o výši škody, že se závěry znalce rozcházejí s vyjádřením poškozené organizace a s výší uplatňovaného nároku na náhradu škody. Přesto soud takový rozpor v rámci dokazování neodstraní.

V případech, kdy služební vozidlo po dopravní nehodě je na základě rozhodnutí velitele vyřazeno z provozu vzhledem k rozsahu poškození a nerentabilnosti opravy, byly pochybnosti o tom, zda do výše škody započítat nebo nezapočítat i náklady na práci na opravu, která provedena nebyla, nejsou doloženými náklady vynaloženými na to, aby vozidlo bylo uvedeno do původního stavu, takže k nim nemůže být přihlédnuto při vyčíslení skutečné škody. Náhrada škody vzniklé na poškozeném vozidle, které po poškození už není schopno provozu, se zásadně poskytuje ve výši obecné ceny vozidla, jakou vozidlo mělo v době před poškozením (§ 443 o. z.).

U škod způsobených na výstrojním a výzbrojním materiálu chybí někdy kategorizace tohoto materiálu. V některých případech jde zčásti o účetní neshody a nikoli o skutečnou škodu. V těchto věcech soudy správně škodu upřesňují na základě provedeného dokazování. V případech zahraničního zboží jsou někdy obtíže se stanovením hodnot v čs. měně, jestliže některá odborná vyjádření se rozcházejí. U škod vzniklých v souvislosti s poškozením zdraví soudy vycházejí z nesporných podkladů, zejména z rozdílů mezi nemocenskými dávkami a průměrným výdělkem, ze znaleckého ohodnocení bolestného apod.

Poškozené útvary někdy nesprávně uplatňují v adhezním řízení tzv. následné škody jako např. u pachatelů trestných činů podle § 209a tr. zák., kteří neoprávněně užili k jízdě autojeřáb, bagr apod. Například požadují náhradu za tzv. prostoje, i když se pro rozhodnou dobu ve skutečnosti nepočítalo s jejich provozem. V takových případech vojenské soudy postupují správně a uplatňovaný nárok neuznávají.

Soudy rozhodují o náhradě škody v zásadě správně i s ohledem na převažující menší složitost trestních věcí. Někdy však přehlédnou pochybení orgánů přípravného řízení, které spočívá v

nedostatečném poučení poškozených o právech na náhradu škody, což potom dále přenáší i do řízení před soudem.

Nedostatky v aplikaci procesních předpisů spočívají ojediněle v tom, že soudy někdy neuvědomují všechny poškozené, zejména socialistické organizace. Po zahájení hlavního líčení vždy nepostupují důsledně podle § 206 odst. 2 tr. ř. a nekonstatují ze spisu návrh poškozeného na náhradu škody, nedostaví-li se k hlavnímu líčení. Pochybením je i skutečnost, že někdy nedoručují poškozeným opis rozsudku, což musí v případech odvolání řešit odvolací soud tím, že trestní spis vrací soudu I. stupně jako předčasně předložený s pokynem, aby byl rozsudek doručen poškozenému. Naopak ojediněle rozhodují o náhradě škody, třebaže není zřejmé, že by se poškozený s takovým požadavkem k trestnímu řízení připojil.

U přečinů, o nichž bylo rozhodnuto trestním příkazem, ojediněle dochází k přehlédnutí ustanovení § 314f odst. 1 písm. e) tr. ř., kdy soud nesprávně rozhodne o náhradě škody podle § 228 odst. 1 tr. ř., tj. zaváže obžalovaného k náhradě požadované škody.

Občas se vyskytují ještě pochybení v aplikaci § 78 občanského zákoníku při rozhodování o úrocích z prodlení, resp. při odůvodnění tohoto výroku. Tak např. vojenský obvodový soud v odůvodnění rozsudku uvedl, že „obžalovaný je povinen zaplatit úroky ode dne 4. 5. 1982, tj. ode dne uplatnění nároku, ačkoli podle citovaného ustanovení úroky z prodlení je možné přiznat ve smyslu občanského zákoníku až druhý den po tom, co byl pachatel o náhradu škody požádán, popř. se o tomto požadavku dověděl (např. při seznámení obviněného s výsledky vyšetřování – viz č. 27/1977sb. rozh. obč. práv.). Dalším nedostatkem je, že se soudy nevypořádávají s celým požadavkem poškozených na náhradu škody.

Výroky o náhradě škody jsou odůvodňovány poměrně stručně, proto někdy nepůsobí přesvědčivě. Soudy ne vždy uvádějí, o jaké ustanovení opřely výrok o náhradě škody, ani podrobněji nerozepisují jednotlivé položky škod a místo toho poukazují na doklady založené v trestním spise. Například v jedné věci vojenský obvodový soud v odůvodnění uvedl, že o náhradě škody nerozhodoval „v podstatě“ z těch důvodů, že odcizený materiál byl vrácen. Z výroku rozsudku bylo však možno dovodit, že alespoň část materiálu byla již spotřebována.

V. Součinnost a signalizace

Socialistický právní řád neustále prohlubuje všechny formy účasti občanů a jejich organizací na tvorbě, realizaci a výkonu práva. V současném rozvoji socialistické demokracie při budování vyspělé socialistické společnosti se zvyšuje podíl občanů i společenských organizací Národní fronty na řízení a správě společnosti i státu a zvyšuje se význam jejich aktivní účasti ve společenském životě. Významnou úlohu v tomto směru, zejména ale při zvyšování právního vědomí, upevňování socialistické zákonnosti a v boji proti kriminalitě musí sehrávat i úzká součinnost orgánů trestního řízení se státními a jinými orgány, jakož i se společenskými organizacemi. V podmínkách ozbrojených sil a sborů ČSSR jde zejména o součinnost s velitelskými a politickými orgány a organizacemi Socialistického svazu mládeže.

V zájmu koordinace činnosti těchto orgánů a vojenského soudnictví jsou přijímány plány vzájemné součinnosti. V nich jsou stanoveny konkrétní formy spolupráce a činnosti, jejichž realizace sleduje především boj proti příčinám a podmínkám trestné činnosti, mimořádným událostem, proti nekázni a jiným negativním jevům; tím lze přispět ke zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti, politické a morální úrovně příslušníků těchto sil a sborů.

Soudci všech vojenských soudů uskutečňují přednášky a besedy zaměřené na předcházení trestné činnosti, na objasňování vojenských řádů i předpisů a dalších důležitých oblastí socialistického

právního řádu. Významně se podílejí na přípravě velitelského sboru odbornými přednáškami na vojenských vysokých školách i dalších učebních zařízeních ozbrojených sil a sborů. Účastní se různých služebních shromáždění organizovaných velitelskými a politickými orgány, zejména pravidelného hodnocení kázně; pro tyto orgány zpracovávají rozbory kriminality a jejích příčin. Prostředky stanovanými v zákoně pečují o vojáky podmíněně odsouzené nebo podmíněném propuštěné z výkonu trestů. Poskytují právní porady velitelům, odborným funkcionářům a jednotlivým vojákům. Věnují pozornost činnosti „Koutků právní propagandy", které u jednotlivých útvarů zřizují jejich velitelé. Do této činnosti zapojují široký aktiv soudců z lidu. V konkrétních projednávaných trestních věcech, pokud tak neuskutečnily orgány přípravného řízení, soudy podle § 184 tr. ř. písemně upozorňují velitele a náčelníky na nedostatky a závady, které vedly k trestné činnosti.

Zkušenosti z praxe ukazují, že jednou z nejúčinnějších forem masově preventivně výchovného působení na příslušníky ozbrojených sil i sborů jsou hlavní líčení konaná před organizovanou veřejností a připravovaná v úzké spolupráci s příslušným velitelem, stranickopolitickým pracovníkem a s funkcionářem ZO SSM. V posledních letech se procento hlavních líčení před organizovanou veřejností vzhledem k celkovému počtu hlavních líčení pohybovalo mezi 21,5 až 25,1

Plénum Nejvyššího soudu ČSSR na svém zasedání dne 27. 9. 1983 zdůraznilo v oblasti soudnictví jednu ze základních procesních zásad, a to v nejširší míře prohlubovat spolupráci orgánů činných v trestním řízení se společenskými organizacemi a využívat jejich výchovného působení (§ 2 odst. 7 tr. ř.). V podmínkách vojenského soudnictví jde o součinnost soudů s orgány a organizacemi Socialistického svazu mládeže v ozbrojených silách a sborech ČSSR. Orgány vojenského soudnictví se především podílejí na přípravě funkcionářském aktivu SSM, zejména pokud jde o jejich účast v trestním řízení a uplatňování společenských institutů v tomto řízení.

V Československé lidové armádě je postup základních organizací při uskutečňování účasti v trestním řízení upraven Pokyny náčelníka hlavní politické správy ČSLA z r. 1982. V součinnosti jde o přispění k jejich náležitému osvojení zejména se zřetelem na funkcionáře SSM a k plnění uplatnění ve výchovném procesu vojáků základní služby i mladých příslušníků velitelského sboru.

V posledních sedmi letech má účast této společenské organizace v trestním řízení vzestupný trend, a to zejména v letech 1981 až 1983. Přesto toto poslání SSM v trestním řízení a jeho význam pro prohloubení účinnosti boje proti kriminalitě i mimořádným událostem a výchovného působení se ještě v žádoucí míře nedoceňuje a nevyužívá. Trestní věci projednávané před vojenskými soudy svědčí o tom, že jsou podmínky pro mnohem širší uplatňování návrhů na záruky za nápravu obviněného, vysílání společenských zástupců na hlavní líčení nebo nabídnutí záruky za dovršení nápravy odsouzeného.

VI. Poznatky z výkonu soudního dozoru

Soudy vyšších stupňů ve vojenském soudnictví využívají v soudním dozoru poznatky z uplatňování procesních i neprocesních prostředků v souladu se Směrnicí pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze 6. 5. 1981, Plsf 2/81 pro výkon soudního dozoru na úseku vojenského soudnictví.

Ve své dozorové činnosti usilují především o to, aby v rozhodování vojenských soudů byly vždy a důsledně respektovány požadavky socialistické zákonnosti a aby i soudní dozor odpovídal stále náročnějším úkolům ozbrojených sil a sborů, k nimž jsou zaměřeny i úkoly vojenských soudů.

Konkrétní provádění soudního dozoru směřuje k prosazování zákonného, a tím i spravedlivého rozhodování vojenských soudů v trestních věcech. Kromě zabezpečování správného, jednotného a zákonu odpovídajícího rozhodování soudů směřuje výkon soudního dozoru také k tomu, aby vojenské

soudy svým působením i veškerou ostatní činností rozvíjely socialistické právní vědomí příslušníků ozbrojených sil a sborů ČSSR i ostatních občanů, a tím upevňovaly i posilovaly dodržování pravidel socialistického soužití a principů socialistické morálky.

Za použití procesních prostředků je dozor vykonáván projednáváním řádných a mimořádných opravných prostředků a také rozhodováním o návrzích na odnětí a přikázání věci a sporech o příslušnost.

V řízení o řádných opravných prostředcích, v nichž je projednávána jedna čtvrtina věcí, dochází v 67 k zamítnutí opravných prostředků, ve 22 ke zrušení a změnám původního rozhodnutí a v 11 ke zpětvzetí podaných odvolání a stížností. Ve vztahu k celkovému počtu projednaných věcí před vojenskými soudy činí procento změn z pravomocně rozhodnutých věcí 4, 7.

Z poznatků dozorových orgánů získaných při zhodnocení pak vyplývá, že většina pochybení spočívá v nedostatečném objasňování skutečného stavu věci a dále v nesprávném právním posouzení a v nesprávném uložení trestu. Nedostatky ve skutkových zjištěních vedou zpravidla ke zrušení rozhodnutí a vrácení věci soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, popř. prokurátorovi k došetření. Odvolací senáty přitom důsledně respektují ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř., z něhož vyplývá, že odvolací soud nemá volnost při vytváření skutkového podkladu pro rozhodnutí a že nemůže, nejde-li o pouhé doplnění dokazování, sám učinit skutková zjištění odchylná od napadeného rozhodnutí. Zcela výjimečně se v jedné trestní věci stalo, že vyšší vojenský soud, aniž provedl jakýkoliv důkaz, podstatně změnil skutkové závěry soudu prvého stupně a sám ve věci znovu rozhodl.

Ve věcech, v nichž soudy druhého stupně projednávají stížnosti prokurátorů do rozhodnutí o vrácení věci k došetření, jakož i ve věcech zrušených a vrácených vojenskému obvodovému prokurátorovi nebo vojenskému obvodovému soudu, vyšší vojenské soudy zaujímají zpravidla odpovídající právní názory, svá rozhodnutí náležitě odůvodňují a postupují tak, aby tato rozhodnutí náležitě odůvodňují a postupují tak, aby tato rozhodnutí byla vodítkem pro soudy prvního stupně, popř. pro další postup v přípravném řízení.

V oblasti právních kvalifikací se nedostatky vyskytují ojediněle a jsou zpravidla napravovány postupem soudů vyšších stupňů. K nejčastějším pochybením v právním posouzení skutků dochází při aplikaci ustanovení XII. hlavy trestního zákona, a to zejména v souvislosti s nesprávným hodnocením subjektivní stránky trestných činů, přestože vojenské kolegium Nejvyššího soudu ČSSR, jakož i býv. Nejvyšší soud vydaly řadu již zmíněných zobecňujících materiálů k této problematice. To svědčí o tom, že zejména soudci si dosud dostatečně neosvojili vždy náležitou pozornost. Přitom i vyšší vojenské soudy projednávají na gremiálních poradách takové právní problémy z oblasti hmotného práva, které v praxi činí soudcům vojenských soudů potíže.

Dalšími vyskytujícími se nedostatky jsou výroky o trestech. V této souvislosti jde nejen o nesprávně uložené nepodmíněné či podmíněné tresty odnětí svobody, ale i o nevyužívání trestních sazeb, jak o tom byla již zmínka pod bodem III. tohoto zhodnocení. K tomu je vhodné zdůraznit, že i přes celkově kladné hodnocení rozhodování vyšších vojenských soudů je nutno v každém jednotlivém případě bedlivě vážit, zda jsou či nejsou dány důvody ustanovení § 258 odst. 1 písm. e) tr. ř., tedy zda jde či nejde o nepřiměřenost uloženého trestu. Pokud vyšší vojenský soud takto nepostupuje, může sám porušit zákon, jak o tom svědčí následující trestní případ, projednaný v řízení o stížnosti pro porušení zákona. V uvedené věci, v níž vyšší vojenský soud nevyhověl odvolání prokurátora, byl obžalovaný uznán vinným trestnými činy podle § 201 tr. zák. a § 224 odst. 1, 2 tr. zák. za to, že poté, kdy po celý den požíval alkoholické nápoje, řídil opakovaně vlastní motorové vozidlo ve stavu, kdy měl v krvi 2 promile alkoholu, narazil do dvou žen, přičemž jednu z nich usmrtil a druhé způsobil velmi vážné poranění. Vzhledem k tomu, že všechny okolnosti tohoto případu vyžadovaly, aby byl uložen

podstatně přísnější trest (vojenský obvodový soud uložil obžalovanému trest odnětí svobody v trvání 2 let nepodmíněně, trest zákazu činnosti na 4 roky a trest ztráty vojenské hodnosti), vyhověl Nejvyšší soud ČSSR podané stížnosti pro porušení zákona a po vyslovení porušení zákona napadený rozsudek vojenského obvodového soudu zrušil a přikázal mu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Při novém projednání věci uložil vojenský obvodový soud trest odnětí svobody na 3 roky, trest zákazu řízení motorových vozidel na 4 roky a též trest ztráty vojenské hodnosti.

V jiném případě, který svědčí naopak o nesprávně uloženém trestu v neprospěch pachatele, zrušil Nejvyšší soud ČSSR z podnětu podané stížnosti pro porušení zákona, po vyslovení porušení zákona usnesení vyššího vojenského soudu a v řízení, které mu předcházelo, výrok o trestu (trest odnětí svobody v trvání 3 let, výrok o způsobu výkonu trestu odnětí svobody a trest ztráty vojenské hodnosti) a sám na podkladě správně zjištěného skutkového stavu před vojenským obvodovým soudem uložil odsouzenému za použití § 40 odst. 1 tr. zák. podmíněný trest odnětí svobody na 18 měsíců se zkušební dobou dvou roků.

Souhrnně lze však konstatovat, že odvolací soudy důsledně dodržují při svém rozhodování postup stanovený trestním řádem v hlavě XVI., zejména ve smyslu ustanovení § 253 až 263.

Kladem rozhodovací činnosti vyšších vojenských soudů i přes zcela ojedinělé nedostatky je zjištění, že pochybení vojenských obvodových soudů napravují a že jednotlivé senáty vyšších vojenských soudů postupují jednotně při výkladu zákona. Chyby v rozhodování vojenských obvodových soudů nezůstávají tedy bez povšimnutí a řeší se jak na stupni vyšších vojenských soudů, tak i vojenského kolegia Nejvyššího soudu ČSSR.

Z dozorové činnosti Nejvyššího soudu ČSSR – vojenského kolegia rovněž vyplývá, že vojenské soudy věnují pozornost i otázce zjišťování příčin a podmínek trestné činnosti a signalizaci ve smyslu § 89 odst. 1 písm. f) tr. ř. a § 184 tr. ř. V tomto směru, i když i nadále zůstávají určité rezervy a soudy se otázkami příčin a podmínek trestné činnosti podrobněji v odůvodnění rozhodnutí nezabývají, se situace ve vojenském soudnictví v posledním období zlepšila.

Z hlediska odůvodňování rozhodnutí lze říci, že se situace u vojenských soudů rovněž zlepšila. Na požadované úrovni ve smyslu § 125 tr. ř., zejména u vojenských obvodových soudů zatím není odůvodňování některých právních kvalifikací a v některých případech i výroků o trestech. U právních kvalifikací jde zejména o odůvodňování subjektivní stránky trestné činnosti, a to z hlediska, zda jde o úmysl přímý nebo nepřímý, anebo o nedbalost vědomou či nevědomou. V ojedinělých případech nejsou zcela přesvědčivě odůvodňovány ani jinak správně uložené tresty. Jde především o to, že stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je hodnocen bez rozboru jednotlivých hledisek určujících stupeň nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu § 3 odst. 4 tr. zák., a dále o to, že se soud podrobně nezabývá ani možnostmi nápravy a poměry pachatele podle § 31 odst. 1 tr. zák. Tím se snižuje i přesvědčivost výroku o trestu i výchovná úloha soudního řízení a rozhodnutí.

Přes problémy a nedostatky, které byly uvedeny, lze hodnotit celkový stav v rozhodování všech vojenských soudů pozitivně. Také postih pachatelů trestné činnosti lze označit za odpovídající potřebám společnosti i ochraně kázně a bojeschopnosti v ozbrojených silách a sborech.

V souvislosti s dosaženými výsledky ve vojenském soudnictví nelze opomíjet významnou úlohu náčelníků všech stupňů, kteří usilují o zvyšování úrovně rozhodovací činnosti a kteří za tím účelem vytvářejí všem soudcům dobré pracovní podmínky pro tuto stěžejní činnost.

Ke zlepšení rozhodovací praxe vojenských soudů přispělo pro každého vojenského soudce i zajištění uveřejněné judikatury z oboru trestního práva hmotného a procesního působením vojenského kolegia Nejvyššího soudu ČSSR.

Závěry

V hodnoceném období v naprosté většině případů z oblasti vojenských trestných činů, trestných činů v dopravě a proti majetku v socialistickém vlastnictví vojenské soudy při jejich projednávání správně zjistily skutečný stav věci a dodržovaly též ostatní ustanovení trestního řádu. Kladně je třeba hodnotit zvyšující se náročnost při přezkoumávání podaných obžalob; ze získaných poznatků zároveň vyplývá, že předběžné projednávání obžalob má vzestupnou úroveň. Též příprava na hlavní líčení je ve většině případů správná, neboť se věnuje náležitá pozornost i účasti společenských organizací na trestném řízení.

I když lze právní posuzování jednotlivých skutků hodnotit kladně, vyskytují se v rozhodování ještě některá pochybení, jejichž příčiny spočívají buď v obtížnosti výkladu některých skutkových podstat, anebo v nedostatečné znalosti judikatury. Chyby, které se projevují při právním posuzování skutků se v převážné většině týkají otázek již judikaturou řešených. Proto další zkvalitnění rozhodování také mimo jiné vyžaduje, aby se soudci běžně s judikaturou seznamovali, plně ji využívali a aby se této problematice věnovala stálá pozornost při výkonu soudního dozoru.

Postih trestných činů a přečinů v hodnocených oblastech, jejichž nebezpečnost směřuje ve značné míře proti kázni a pořádku v ozbrojených silách a sborech je v podstatě správný a odpovídá právní politice Komunistické strany Československa. Jeho účinnost však ještě snižuje nedostatečné využívání celého rozpětí trestních sazeb, celého systému trestů a obsahových prvků některých druhů trestů, např. trestu zákazu činnosti a trestu peněžitého.

Přes celkovou správnost v oblasti ukládání trestů docházelo v jednotlivých případech též k uložení nedůvodně přísných nebo naopak mírných trestů; v takových případech jde o pochybení spočívající v neúplném hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost, v přeceňování nebo podceňování některých základních hledisek uvedených v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. a v hodnocení jednotlivých složek účelu trestu uvedených v § 23 odst. 1 tr. zák. Důraz nutno položit na přísnou individualizaci a diferenciaci na základě správně zhodnoceného stupně nebezpečnosti činu pro společnost a všestranně objasněné možnosti nápravy pachatele a jeho poměrů. Tím lze zabezpečovat zásadu jednoty represe a výchovy.

Naprostá většina ochranných opatření byla uložena správně. Ukládání ochranného protialkoholního léčení je až na výjimky v souladu se zákonem. Pokud jde o ukládání ochranného dohledu, je též praxe soudů správná. Určitým nedostatkem zůstává, že obsah uloženého ochranného dohledu se ve více případech omezuje jen na zákonné povinnosti a omezení podle § 2 odst. 1 zák. č. 44/1973 Sb. a že ne vždy se využívá fakultativních povinností a omezení podle § 2 odst. 2 citovaného zákona, třebaže jsou pro to potřebné podmínky.

Při rozhodování o náhradě škody je nedostatkem v některých případech postup spočívající v tom, že při uplatnění regresních náhrad odkazují soudy poškozené na řízení ve věcech občanskoprávních podle § 229 tr. ř. a nikoli na řízení před správním orgánem. Další nedostatky vyplývají z nepozornosti při aplikaci § 78 občanského zákoníka při rozhodování o úrocích z prodlení, resp. při odůvodňování tohoto výroku. Potřebné též bude, aby soudy důsledně zabezpečovaly vyrozumívání všech poškozených o hlavním líčení. V adhezním řízení bude na místě rozhodovat vždy tak, aby se prohloubil preventivní a výchovný účinek soudního rozhodnutí.

Ve větší míře je nutno využívat signalizace zjištěných nedostatků, příčin a podmínek, které způsobily nebo podmínily trestnou činnost tak, aby ve všech případech byla účinným prostředkem předcházení další trestné činnosti.

Spolu s tím bude zapotřebí dokonaleji využívat politické, organizační, právní a společenské

prostředky k preventivně výchovné činnosti. To by se mělo projevit v dalším rozvíjení forem účasti vojenských kolektivů při omezování a potlačování protispolečenských jevů, při využívání poznatků ze zjištěných příčin a podmínek trestné činnosti; je nutno využít součinnost s těmi orgány ozbrojených sil a sborů, které mají rozhodující vliv na odstraňování příčin vedoucích k trestné nebo jiné nezákonné činnosti. Současně jde o další zvyšování účasti základních organizací SSM v trestním řízení a o prohloubení výchovné práce s podmíněně odsouzenými.

Nedostatky, které se v rozhodovací činnosti ještě vyskytují, i když jsou jen dílčího charakteru, snižují účinnost celkové práce vojenských soudů, a to bez ohledu na to, dochází-li k porušení zákona, ať již ve prospěch nebo v neprospěch pachatelů trestné činnosti. Je tomu tak proto, že ta rozhodnutí, která nejsou v plném souladu se zákonem ve všech směrech, nemohou působit výchovně ani na pachatele trestné činnosti, ani na veřejnost. Účinnost trestního postihu nelze totiž vážit jen z hlediska ukládání přiměřených trestů, ale je třeba ji vidět jako otázku všestranného zvýšení kvality jednání a rozhodování soudů.

Ke kvalitě rozhodovací činnosti přispěly vyšší vojenské soudy vlastní činností dozorovou; opíraly se při tom o dozorovou činnost Nejvyššího soudu ČSSR a o poznatky z rozhodování senátů jeho vojenského kolegia. Plnění náročných úkolů vojenského soudnictví vyžaduje i nadále ve všech článcích zvýšení účinnosti soudního dozoru tak, aby se soustavně zabezpečovalo kvalitní rozhodování vojenských soudů; nevyjímaje rozhodování vojenského kolegia Nejvyššího soudu ČSSR.

V podmínkách vojenského kolegia byla Směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR k úkolům po XVI. sjezdu KSČ plněna podle přijatého harmonogramu na období do roku 1985. Šlo o opatření zaměřená především na další zkvalitňování rozhodování ve vojenském soudnictví, zejména zvýšenou kvalitou vlastních soudních rozhodnutí o stížnostech pro porušení zákona a o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutí vyšších vojenských soudů. K plnému využívání a uplatňování všech prostředků soudního dozoru přispěla i nově přijatá Směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR pro výkon soudního dozoru na úseku vojenského soudnictví.

Problematika trestných činů vojenských, trestných činů v silniční dopravě a proti majetku v socialistickém vlastnictví bude vyžadovat i v budoucnu ve vojenském soudnictví stálou pozornost.

Proto je třeba orientovat vojenské soudy ve smyslu usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 8. 5. 1981 ke zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v ČSLA a v souladu s požadavky velení ČSLA a ozbrojených složek na boj proti trestným činům ohrožujícím bojeschopnost ozbrojených sil i ozbrojených sborů; tím lze přispět k dalšímu zvyšování úrovně vojenské kázně a k upevňování náročného režimu i organizovanosti života vojsk. Nadále je též nezbytné v souvislosti s plněním úkolů Směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR k výkonu soudního dozoru po XVI. sjezdu KSČ zabezpečovat soudním dozorem zákonný postih pachatelů.

Hlavní úsilí vojenských soudů je třeba zaměřit proti té trestné činnosti, která má pro účinnost boje s kriminalitou základní význam. Také výkon dozorové činnosti musí být orientován k otázkám, které jsou rozhodující pro úspěšný výkon specifické společenské funkce vojenského soudnictví, tj. přispívat k zabezpečování důsledné ochrany pořádku i kázně v ozbrojených silách a sborech, ochraně bojeschopnosti i dodržování socialistické zákonnosti.

V intencích těchto požadavků se vojenské kolegium podílí i na návrzích de lege ferenda k úpravě některých ustanovení trestního práva hmotného v oblasti XII. hlavy, a to u trestných činů zběhnutí, zběhnutí do ciziny a šikanování vojáků z hlediska zákonných znaků skutkových podstat, ve stanovení přísnějších sankcí u trestných činů podle § 279, § 282 a § 283 tr. zák. pro případ, že taková jednání byla spáchána se střelnou zbraní nebo obdobným prostředkem bojové techniky a u § 279 tr. zák. též při úmyslném způsobení smrti.